

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра раціонального використання природних ресурсів і охорони природи

Завідувач кафедри
к.г.н., доцент Рожко І. М.

_____ (підпис)
„ _____ ” _____ 2025 р.

**ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ДУБЕЧНЕНСЬКОЇ ТГ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**
Дипломна робота

Виконала студентка
ГРФ – 42 Дунець Софія

_____ (підпис)
Науковий керівник
к.г.н., доцент Рожко І. М.

_____ (підпис)

Львів – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	6
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ.....	9
2.1. Природні умови.....	9
2.1.1. Географічне розташування.....	9
2.1.2. Геологічна будова та рельєф території.....	10
2.1.3. Особливості клімату.....	13
2.1.4. Внутрішні води.....	15
2.1.5. Тваринний та рослинний світ і ґрунти	16
2.2. Об'єкти природно-заповідного фонду.....	19
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ДУБЕЧНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙНІ ЗАХОДИ	22
3.1. Атмосферне повітря	22
3.2. Водні ресурси	23
3.3. Земельний фонд	26
3.3.1. Сільськогосподарські землі	26
3.3.2. Лісовкриті площі – аналіз тенденції змін	29
3.3.3. Заболочені землі та меліоративні системи – аналіз тенденції змін	31
3.4. Поводженням з відходами	35
РОЗДІЛ 4. ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА SWOT-АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ	37
4.1. Дубечненська громада в контексті сталого розвитку.....	37
4.2. Анкетування населення щодо екологічної ситуації в громаді	39
4.3. Шляхи вирішення екологічних проблем	41
4.4. SWOT-аналіз території	44
ВИСНОВОК.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ДОДАТОК А	51
ДОДАТОК Б.....	55

ВСТУП

Екологічні проблеми залишаються одними з найбільш актуальних питань в Україні. Незважаючи на те, що країна здійснює заходи для покращення стану навколишнього середовища, багато питань залишаються відкритими, зокрема це стосується проблем локального рівня. Деякі з них включають забруднення повітря, води та ґрунтів, низьку якість відходів та відсутність ефективної системи їх переробки, втрату біорізноманіття та знищення природних екосистем та інших цінних ресурсів, які забезпечують нам можливість життя, змін їх стану, можливості нормального функціонування та взаємодії. Також до проблем належать недостатній рівень екологічної освіти та свідомості серед населення, що дуже відрізняє нас від країн ЄС.

Зокрема, проблеми з відходами стають все більш серйозними, оскільки існуючі сміттєпереробні заводи не завжди працюють ефективно, а також через недостатню свідомість щодо сортування відходів. Багато міст зазнають забруднення повітря через велику кількість автомобільного транспорту та промислових викидів, а невеликі міста та села взагалі не мають потрібної інфраструктури для сортування сміття, перш за все. Важливо, що прогнози дуже невтішні, оскільки щороку кількість екологічних проблем зростає, що пов'язано перш за все з людським фактором – в свою чергу це призводить до незворотних дій у природі. Виникає необхідність зберегти природу та запобігти виникненню нових проблем екологічного характеру. Щоб усвідомити масштаби цих проблем, постає потреба у вивченні масштабів впливу на природу як на регіональному, так і на державному рівнях, бо діяти необхідно комплексно.

Особливо гостро стоїть питання збереження цінних природних об'єктів, які мають рекреаційне та середовищевісне значення, також збереження їх від антропогенного впливу та результату неопосередкованої людської діяльності. Це вимагає проведення комплексних досліджень, вивчення тенденції зміни природи та створення рекомендацій щодо

поліпшення стану середовища. Останнім часом уряд України і громадські організації звертають більше уваги на екологічні проблеми та розробляють стратегії для їх вирішення. Однак багато ще потрібно зробити, особливо в плані впровадження сучасних технологій та створення ефективних механізмів контролю за дотриманням екологічних норм, а також створення необхідних нормативних актів на державному рівні, оскільки свідомість нації залежить перш за все від свідомості держави.

Мета дослідження – проаналізувати екологічний стан Дубечненської ТГ, огляд громади у контексті сталого розвитку та розробка рекомендаційних заходів.

Об'єкт дослідження: територія Дубечненської ТГ Ковельського району Волинської області.

Предмет дослідження: чинники, що впливають на екологічний стан громади, причини їх виникнення та шляхи вирішення екологічних проблем.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- Освоїти теоретичні підходи до вивчення екологічних проблем;
- Освоїти методику еколого-географічного дослідження;
- Укласти карти чинників впливу на екологічну ситуацію з чіткими межами досліджуваної території ;
- Розробити рекомендації щодо мінімізації антропогенного впливу та покращення екологічного балансу.

В роботі використані такі *методи дослідження*, як історичний, порівняльний, описовий, картографічний, SWOT-аналіз території, соціологічне опитування (80 респондентів), інтерв'ю, польове дослідження та геоінформаційні системи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Еколого-географічні дослідження територіальних громад включають вивчення взаємодії між природним середовищем і людською діяльністю на певній території. Ці дослідження спрямовані на оцінку екологічного стану, виявлення проблем та розробку рекомендацій для забезпечення сталого розвитку громад. Екологічний стан – це комплексна характеристика якості довкілля на певній території, що визначається сукупністю різних чинників і рівнем людського впливу на природне середовище. Екологічні проблеми – це вже наслідок природних процесів або людської діяльності, тобто ті негативні зміни, що призводять до погіршення екологічного стану.

Територіальна громада, як об'єкт еколого-географічної оцінки охоплює різноманітні аспекти, які взаємодіють з природним середовищем та визначають його стан.

Еколого-географічні дослідження базуються на різних підходах, які дають можливість краще зрозуміти та вивчити стан території, її екологічну ситуацію та можливості щодо вектору розвитку.

1. Географічний підхід – передбачає територіальну диференціацію екологічних процесів та явищ. Він є комплексним і враховує специфіку об'єкту досліджень. Для географічного підходу характерно врахування вертикальних та горизонтальних зв'язків у геоекосистемах – тобто дослідження повинно бути комплексним і стосуватися не тільки досліджуваної мною території, а й прилеглих частин – тому повинна бути карта, на якій чітко видно територію дослідження, зміни її стану.

2. Екологічний підхід – характеризується системністю і визначає орієнтацію дослідження не лише на аналіз взаємозв'язків у геоекосистемах, але й впливу геоекосистем на середовище життєдіяльності людини. Його головна характеристика – оціночність. Елементами оцінки виступають як самі

об'єкти взаємодії, так і відносини між ними, а також стійкість геосистем, геохімічний стан, несприятливі процеси та явища.

3. *Ландшафтно-екологічний підхід* – полягає у розумінні і дослідженні геосистеми як поліструктурної системи і визначається самою природою екологічних відносин, які формуються в процесі взаємодії багатьох взаємопов'язаних елементів геосистем різного ієрархічного рівня. Ландшафтні карти в моєму дослідженні можуть бути основою для аналізу та оцінки екологічного стану території.

4. *Історичний підхід* – спрямований на вивчення часових аспектів взаємодії природної та антропогенної складових геоекосистеми та формування сучасної її структури. Будь-яка геоекосистема – історичне утворення, тому для обґрунтування комплексу заходів щодо оптимізації її використання та збереження стійкості до вже існуючих та додаткових антропогенних навантажень, доцільне проведення детального аналізу етапів господарського використання території, аналіз характеристик змін геосистем в історичному зрізі у зв'язку з тривалістю та інтенсивністю використання території та тенденціями розвитку.

5. *Антропогенно-ландшафтний підхід* – передбачає визначення причин антропогенної трансформації, виявлення джерел та видів антропогенного впливу, соціально-економічних функцій геоекосистем, виокремлення особливостей просторової диференціації взаємодії між їхніми складовими - в моєму випадку це також соціальні опитування щодо рівня свідомості людей на рахунок екологічного стану ОТГ; складання SWOT-аналізу території, задля швидкого орієнтування щодо її стану та перспектив розвитку.

6. *Конструктивно-географічний підхід* впливає з практичної спрямованості та прикладного характеру екологічної паспортизації, що вимагає не тільки наукового аналізу, а й передбачень розвитку екологічного стану території, моделювання ситуації та рекомендацій щодо його оптимізації, раціонального використання ресурсів та сталого розвитку геоекосистем.

Тому, можна зазначити що географічне дослідження територіальної громади базується на комплексному підході, який враховує природні, соціально-економічні та антропогенні фактори.

Важливою основою таких досліджень є ряд принципів, що забезпечують системний, всебічний і науково обґрунтований підхід до вивчення екологічних і географічних аспектів території громади. Саме вони в еколого-географічних дослідження визначають методологічні засади та напрямки роботи і забезпечують комплексність аналізу.

В даній роботі були використані такі принципи:

1. *Системний аналіз* - ґрунтується на виокремленні ключових чинників, що впливають на сучасний стан та майбутній розвиток системи, залежно від сили їхнього впливу в тісному взаємозв'язку із середовищем.
2. *Комплексний принцип досліджень* дозволяє розробити рекомендації з дотриманням вимоги «непогіршення екологічної ситуації». Вона передбачає попереджувальний підхід до вирішення проблем - це стосується безпосередньо мети мого майбутнього дослідження, до прикладу встановлення баків у всіх селах громади для сортування відходів.
3. *Принцип регіональності* досліджень диференціює об'єкт від глобального через регіональний до локального. Він зобов'язує враховувати специфіку конкретного об'єкта паспортизації та відображати її у структурі екологічного паспорту.
4. *Принцип безперервності прогнозування*. Прогнози вимагають постійного уточнення, коригування відповідно до цілей та ступеню їхнього здійснення, тобто у даному дослідженні – це соціальні опитування, а також створення власного SWOT-аналізу.

Тому застосування різних принципів дослідження дозволяє всебічно оцінити екологічний стан території, отримати детальне уявлення про стан довкілля, виявити основні екологічні проблеми та розробити ефективні заходи для збереження екологічного балансу [2].

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ

2.1 Природні умови

2.1.1. Географічне розташування

Дубечненська сільська територіальна громада розташована у Ковельському районі Волинської області - на північному заході України. На півночі вона межує з Брестською областю Республіки Білорусь, на сході – із Рівненською областю, на півдні – із Львівською, на заході – із Хелмським і Замостським воєводствами Республіки Польща. Площа області складає 20,1 тис. кв. км. або 3,3% від загальної території України. Фізико-географічне розміщення Волинської області, зокрема і Дубечненської ТГ доволі вигідне. Область входить до природно-географічної зони Українського Полісся та Лісостепу.

Адміністративний центр громади — село Дубечне. Площа громади на 2017 рік — 159,01 км², населення – 11 025 осіб (2021). Утворена 21 липня 2017 року шляхом об'єднання Глухівської та Дубечненської сільських рад Старовижівського району.

До складу громади входять 10 сіл: Глухи, Дубечне, Залюття, Кримне, Любохини, Лютка, Мокре, Рокита, Текля та Яревище, також є декілька хуторів. Адміністративний центр — село Дубечне, яке розташоване в північно-західній частині Західного Полісся, на схід від р. Прип'ять, на правому березі річки Лютки, людність становить — 5475 мешканців (2018 р), перша писемна згадка про село відноситься до 1500 року [7].

Межі Дубечненської ТГ

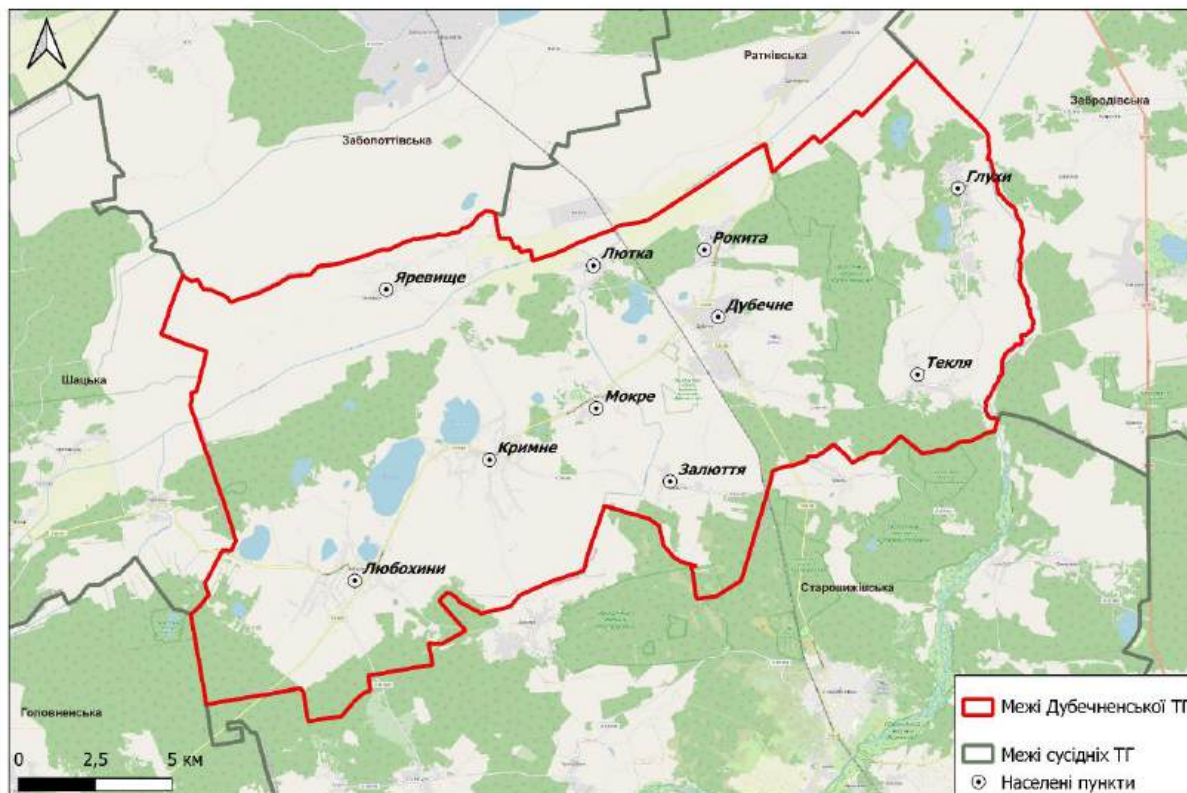

Рис. 2.1.1 Мапа Дубечненської ТГ

(<https://maps.visicom.ua/c/24.38004,51.52968,11/f/STL1NYCVV?lang=uk>)

2.1.2. Геологічна будова та рельєф

Територія Дубечненської сільської громади розташована у межах Волино-Подільської плити Східноєвропейської платформи. Кристалічний фундамент сформований гранітами, мігматитами, гнейсами, базальтами, туфами, пісковиками тощо.

На домезозойській поверхні закартовані відклади кембрійської, ордовицької, силурійської, девонської, кам'яновугільної систем. Вони сформовані осадовими уламковими та карбонатними породами й відзначаються моноклінальним заляганням із похилом зі сходу на захід. Серед мезозойських відкладів наявні тільки утворення верхньої крейди. Крейдова товща сформована крейдою писальною та мергелем, її потужність коливається від 25 до 400 м. Відклади тріасу і юри на території області відсутні.

Четвертинні відклади суцільним плащем покривають крейдові та неогенові утворення на всій території області.

Як видно з рисунка нижче, територія Дубечненської громади розташована в межах Сантонського та Коньякського ярусу, що характеризує територію наявністю крейдоподібного мергелю, зокрема крейди та мергелю.

Сучасні четвертинні відклади Волинської височини сформовані русловим та заплавним алювієм. Це здебільшого дрібнозернистий замулений пісок і супісок із значною кількістю відмерлих рослинних решток, особливо в межах заплав. Загалом четвертинні відклади є тією основою, на якій формуються ґрунти. На Поліссі значно поширені заболочені території та болота, а відповідно й гідроморфні ґрунти, формування яких відбувається в умовах близького залягання рівня ґрунтових вод.

Волинська область розташована в межах полігенної рівнини України, тобто на південному заході Східноєвропейської платформи, де виділяється Поліська низовина та Волино-Подільська височина. Волинське Полісся сформоване на денудаційній верхньокрейдovій та палеогеноvій основі. Остання має незначне поширення. У межах Волинського Полісся виділяють вісім геоморфологічних районів [14].

Територія Дубечненської сільської громади розташована в межах двох районів:

1. Верхньопри'ятської акумулятивної низовини, в якій переважають заплава Прип'яті та її приток, а також перша надзаплавна тераса. Це найзаболоченіша територія області із замкнутими пониженнями, подекуди трапляються еолові утворення – дюни та гряди. Тут розташовані такі села громади, як Яревище, Лютка, Залюття, частково Рокита.
2. Любомль-Ковельської кінцево-моренного району. Кінцеві морени тут виявив та описав ще П. А. Тутковський. Вони мають схід–північно-східне спрямування, сформовані невідсортованим матеріалом. Тут досить строката структура ґрунтів із значним

заболоченням. На заході району проходить східна межа окського зледеніння. Тут розташовані такі села громади, як Кримне, Любохини, Мокре, Дубечне, Глухи, Текля та частково Рокита.

Через західну частину Волинської області з півночі на південь проходить Головний європейський вододіл, який у районі Шацьких озер у зв'язку з меліоративними роботами не простежується [5].

Рис. 2.1.2. Геологічна карта Волинської області [14]

Рис. 2.1.3. Геоморфологічна карта Волинської області [14]

2.1.3 Особливості клімату

Клімат території помірний, вологий, з м'якою зимою, нестійкими морозами, частими відлигами, нежарким літом, значними опадами, затяжними весною і осінню. Громада розташована між 2 метеостанціями: в м. Ковель та

с. Світязь, на яких ведуться спостереження за сонячною радіацією, радіаційним балансом та тривалістю сонячного сяйва. Радіаційний і світловий режим визначаються насамперед астрономічними чинниками. Найбільше сонячного сяйва припадає на червень, а найменше – на грудень. На циркуляцію атмосфери впливає: 1) ісландська барична депресія; 2) арктичний антициклон; 3) середземноморська депресія; 4) азорський антициклон; 5) сибірський зимовий антициклон, відроги якого час від часу сягають нашої області. Загалом над територією Волинської області проходить протягом року до 43 циклонів, найчастіше вони бувають зимою і весною. Середня кількість опадів для території становить 500-600 мм/рік. Протягом року на території досліджуваної громади переважають вітри західного та північно-західного напрямків. Середньомісячна температура повітря найнижча в січні ($-4,4 - -5,1$ °C) і лютому ($-3,4 - -4,2$ °C), а в червні, липні, серпні пересічна температура коливається від $16,8$ до $18,8$ °C при максимумі в липні ($18,4 - 18,8$ °C).

Отже, зміни середньомісячної температури повітря мають добре виражений річний хід, який прямо залежить від кількості сонячної радіації [13].

Рис. 2.1.4. Кліматична карта Волинської області [14]

2.1.4. Внутрішні води

На території Волинської області протікає 137 річок. Густота річкової сітки становить 0,22–0,33 км/км², загальна довжина річок – 3264 км. Зокрема, на території Дубечненської ТГ протікають такі річки, як Прип'ять, Вижівка, Лють, Текля. Усі вони низинного типу і протікають у неглибоких долинах зі значними заплавами та великою кількістю боліт, старорічищ і стариць.

У північній та західній частині області проходить головний європейський вододіл, який розділяє басейн Чорного і Балтійського морів, зокрема басейн Дніпра (р. Прип'ять, Стир, Стохід, Турія) і Західного Бугу. Для річок регіону характерне мішане живлення, з перевагою снігового (60-70%).

На території області знаходиться 267 озер, більшість з яких карстового походження, зокрема групи Шацьких, Згоранських, Кримнівських озер (с. Кримне, що належить до Дубечненської громади), а також озер заплавного типу (долина р. Прип'ять). Їх загальна площа 14 тис. га при об'ємі води майже 900 млн м³, а також діє 391 ставок загальною площею 425 га та об'ємом води 31 431 тис. м³.

Озера живляться атмосферними опадами, поверхневим стоком та підземними водами. Останні є головним джерелом живлення карстових озер. Крім того, підземні води є регулятором їх температурного режиму. Відомо, що температура підземних напірних вод, що живлять озера, здебільшого коливається в межах 6–8 °С. Рівень озер карстового походження здебільшого коливається впродовж року в межах декількох сантиметрів, а заплавного типу від декількох десятків сантиметрів до метра. На території громади розташовані такі озера, як Глухівське, Ченське, Луки, Велике Домашнє, Мале Домашнє, Безодне, Пісочне, Соминець, Солинка, Бронець, Острівне, Грибне.

Береги більшості водойм заболочені, досить часто вони оточені значними болотними масивами. Осушувальні роботи часто призводили до значного обміління заплачних озер, особливо невеликих за площею, інколи меліорація спричиняла зникнення таких озер [16].

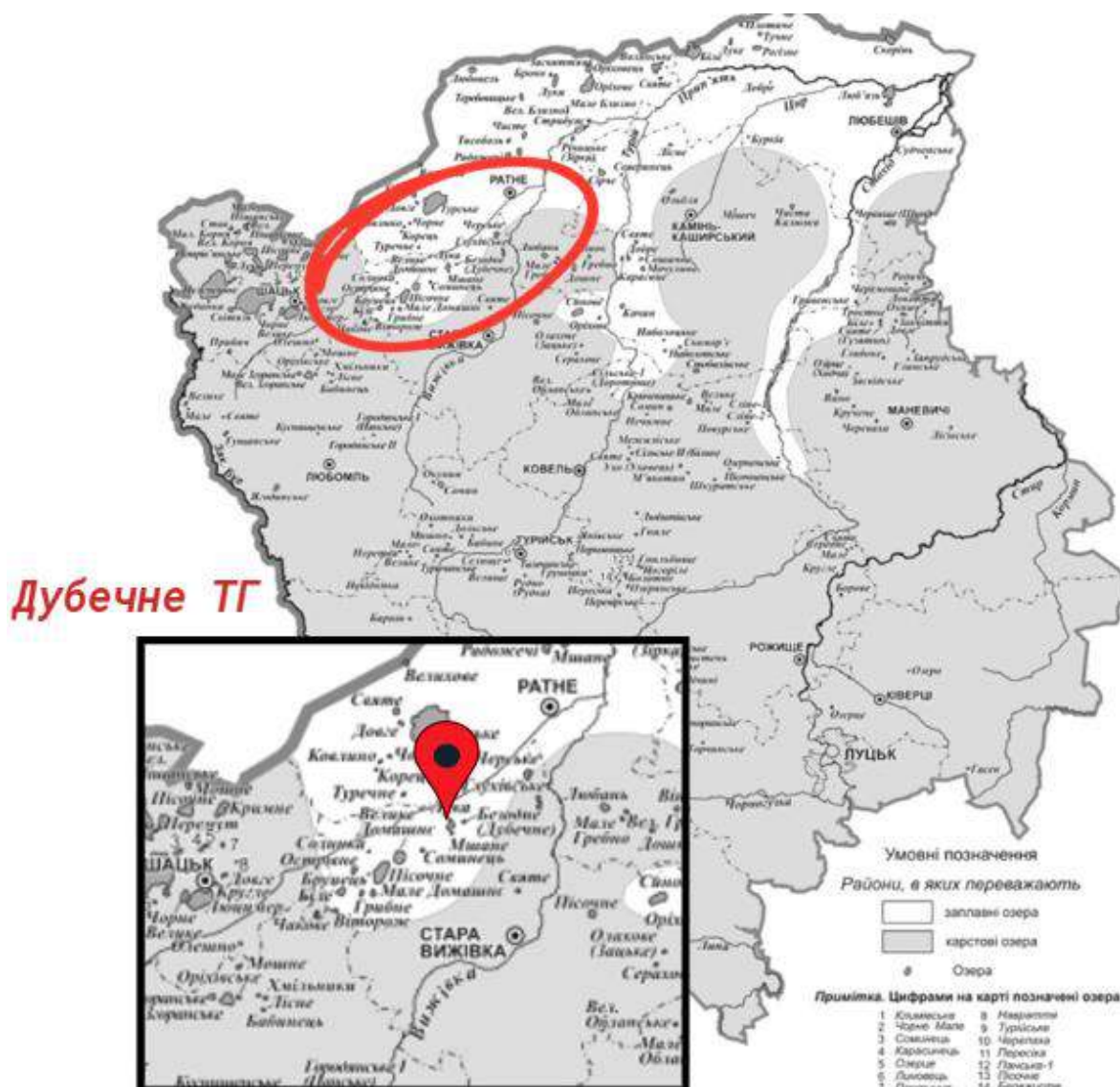

Рис. 2.1.5. Карта внутрішніх вод Волинської області [14]

2.1.5. Тваринний та рослинний світ і ґрунти

Дубечненська громада виділяється комплексом лісових та болотних екосистем, щільним розміщенням озер та сприятливими кліматичними умовами, що зумовлюють своєрідність та багатство біологічного різноманіття території. 90% видів тварин є аборигенними, і лише 10% - інтродуковані. Серед ссавців переважають їжак білочеревий (*Erinaceus roumanicus*), вивірка звичайна (*Sciurus vulgaris*), лисиця руда (*Vulpes vulpes*), заєць-русак (*Lepus europaeus*), дикий кабан (*Sus scrofa*) та ін.

Багато поліських видів хребетних тварин зафіксовані в охоронних списках: карась золотистий (*Carassius carassius*), ропуха очеретяна (*Epidalea*

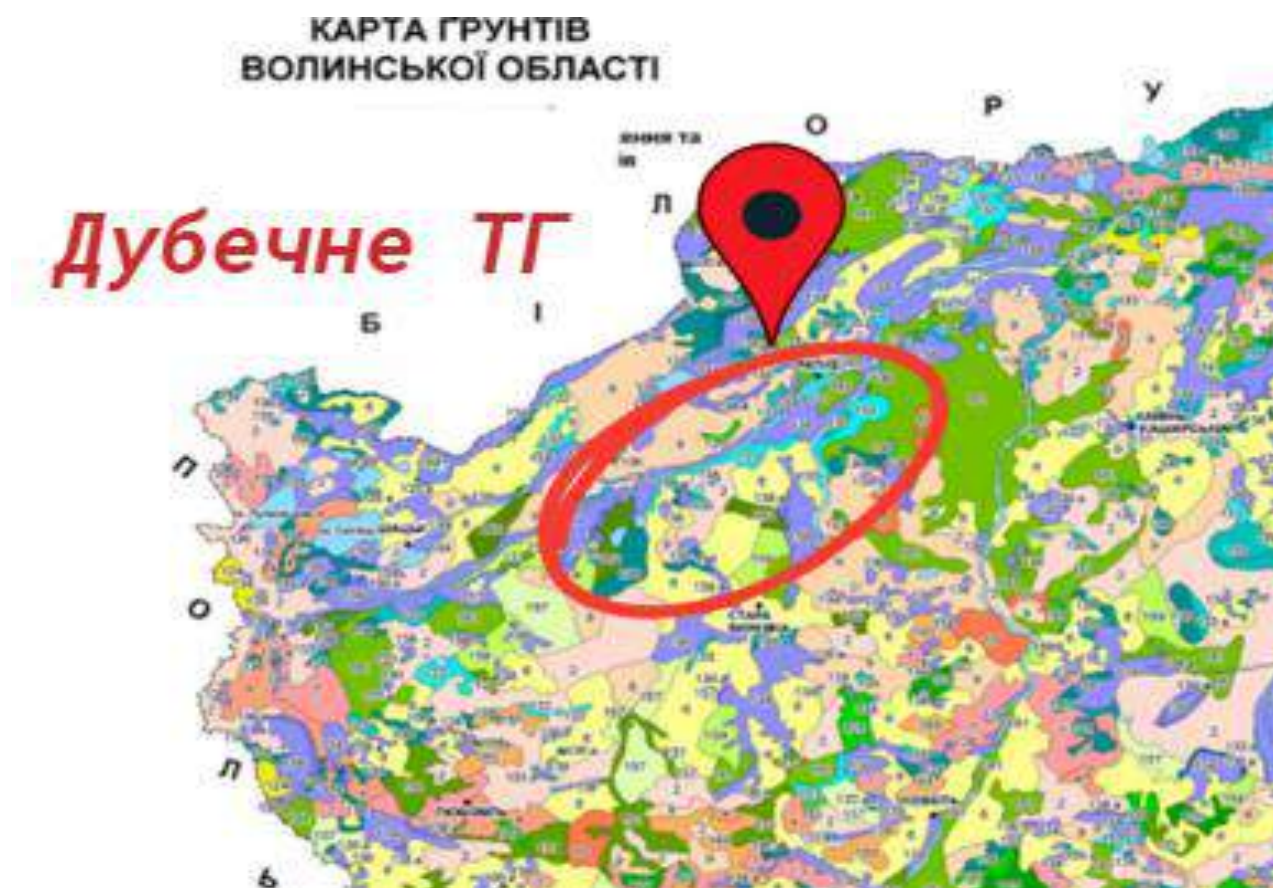
calamita), лелека чорний (*Ciconia nigra*), тетерук (*Lyrurus tetrix*). Орнітофауна характеризується такими видами, як зозуля звичайна (*Cuculus canorus*), сорока сіра (*Pica pica*), синиці (*Parus*), голуби (*Columba*) та інші [5].

Волинська область відзначається значним поширенням лісів, що охоплюють 35,2 % її площі, зокрема ліси на території досліджуваної громади займають 34% від її площі. Приблизно 2/3 лісів – це корінні насадження, що відновилися в природному вигляді. Решта лісів сформована похідними березняками й осичниками. На території громади найбільші лісові масиви охоплює сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), на дещо багатших ґрунтах з'являється дуб звичайний (*Quercus robur*) та інші широколистяні породи.

Чорновільхові ліси найчастіше трапляються в річкових долинах, а також на заболочених пониженнях у рельєфі. У складі цього деревостану простежуються ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), береза пухнаста (*Betula pubescens*), сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), інколи дуб звичайний (*Quercus robur*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), в'яз граболистий (берест) (*Ulmus*). Торф'яний горизонт типових боліт сформований сфагновими мохами (*Sphagnum*), пухівкою піхвовою (*Eriophorum vaginatum*), осоками (*Carex*). Основу живого покриву становить також журавлина болотна (*Vaccinium oxycoccos*), багно болотне (*Ledum palustre*), андромеда багатоліста (*Andromeda polifolia*), осока багнова (*Carex limosa*) тощо. У заплавах річок типовими є великозлакові, злаково-осокові й осоково-злакові фітоценози. Тут переважає щучник дернистий (*Deschampsia cespitosa*), куничник наземний (*Calamagrostis epigejos*), мітлиця повзуча (*Agrostis stolonifera*), очеретянка звичайна (*Phalaris arundinacea*).

Територія сільської громади належить до північно-західної частини Волинського Полісся, тому тут можна зустріти реліктові плейстоценового віку види рослин: береза низька (*Betula humilis*), вовчі ягоди пахучі (*Daphne sneorum*), рододендрон жовтий (*Rhododendron luteum*), плющ звичайний (*Hedera helix*), які дуже чутливі до зміни екологічних умов і часто зникають внаслідок осушення земель [14].

Дубечненська громада розташована в межах Шацького агроґрунтового району, тому тут найбільші площі охоплюють торфові, дернові оглеєні супіщані й суглинкові, дернові супіщані й суглинкові, дерновопідзолисті глейові піщані й зв'язно-піщані, дерново-слабко- і середньопідзолисті піщані й глинисто-піщані ґрунти [5].

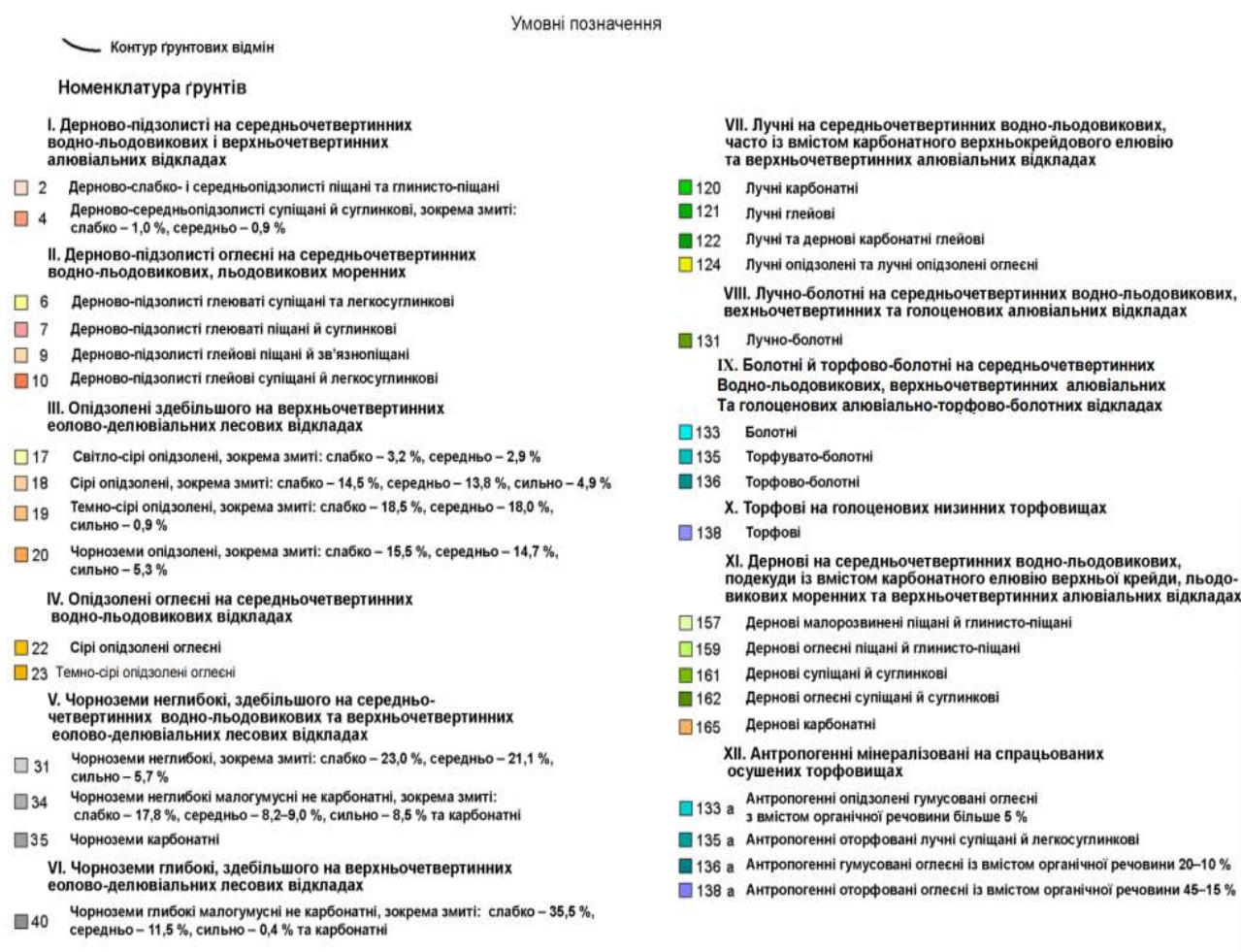

Рис. 2.1.6. Карта ґрунтів Волинської області [14]

2.2. Об'єкти природно-заповідного фонду

Загальна площа об'єктів природно заповідного фонду Волинської області становить 247 тис. га. Ця величина становить 11,76 % площі області. Під охороною держави у Волинській області перебувають 388 об'єктів та територій природно-заповідного фонду, 26 з яких мають статус загальнодержавного значення, один з яких розташований на території громади [19]. Основну увагу зосереджено на провідному об'єкті моніторингу – басейні р. Прип'ять, зокрема на її верхів'ї. Долина Прип'яті відзначається наявністю репрезентативних, мінімально порушених природних екосистем, та є ідеальною базою для наукових досліджень з проблем національної екологічної мережі. У межах Поліського екологічного коридору Волинської області є два екологічні ядра – Шацький національний природний парк і національний

природний парк «Прип'ять–Стохід», а також низка природно-заповідних територій загальнодержавного і місцевого значення. Територія Дубечненської громади розташована саме на периферії цих двох ядер [14].

На території громади діють 7 заповідних територій місцевого значення та 1 об'єкт державного значення, а саме:

1. Ботанічна пам'ятка «Дуб звичайний – велетень» - ботанічна пам'ятка природи площею 0,1 га лежить у межах землекористування ДП «Старовижівське ЛГ», Дубечнівського л-ва. Охорона одного дерева дуба черешчатого (*Quercus robur*) віком 545 років з ознаками всихання.
2. Ботанічна пам'ятка «Модрина» - площею 0,2 га лежить у межах землекористування ДП «Старовижівське ЛГ», Дубечнівського л-ва. - збереження групи рідкісних на Волині дерев модрини європейської (*Larix decidua*). Цей швидкорослий, світлолюбний реліктовий вид родини соснових (*Pinaceae*) зберігся із раннього голоцену – 7–8 тис. років тому.
3. Ботанічна пам'ятка «Сосна звичайна – 200 років» - площею 0,01 га, що належить до ДП «Старовижівське ЛГ», Дубечнівського л-ва. - охорона одного дерева сосни звичайної (*Pinus sylvestris*), віком 245 років.
4. Загальнозоологічний заказник «Дубечнівський» - площею 1792,0 га лежить у межах землекористування ДП «Старовижівське ЛГ», Дубечнівського л-ва. Зберігаються соснові й мішані хвойно-широколистяні ліси з підліском із крушини ламкої (*Frangula alnus*), ліщини європейської (*Corylus avellana*) та трав'яним покривом із орляка звичайного (*Pteridium aquilinum*), підмаренника запашного (*Galium odoratum*).
5. Заповідне урочище «Озеро Ченське» - площею 52,0 га на території Глухівської сільської ради. Охорона озера карстового походження Ченського площею водного дзеркала 49,4 га, пересічною глибиною 3,0 м, максимальною – 5,0 м, з піщано-глинистим дном, оточеного чагарниковою рослинністю та насадженнями берези бородавчастої (*Betula pendula*) і вільхи чорної (*Alnus glutinosa*).

6. Лісовий заказник «Смоляри – 2» - лощею 11,0 га лежить у межах землекористування ДП «Старовижівське ЛГ», Дубечнівського л-ва. Оберігаються високобонітетні насінневі дубово-сосново-березові насадження віком до 100 років висотою стовбурів 24,0 м, діаметром – 0,38 м з підліском, сформованим крушиною ламкою (*Frangula alnus*), ліщиною звичайною (*Corylus avellana*) та трав'яним покривом із орляка звичайного (*Pteridium aquilinum*), підмаренника запашного (*Galium odoratum*) та ягідників.

7. Орнітологічний заказник «Урочище Костянове» - площею 20,3 га на території Дубечнівської сільської ради. Охороняються озеро Костянове з оточуючим болотяним масивом.

8. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Дубечненський» - площею 2,0 га лежить у межах землекористування ДП «Старовижівське ЛГ», Дубечнівського л-ва. Охороняється 123 види рідкісних і екзотичних порід дерев та чагарників, у т. ч. платан західний (*Platanus occidentalis*), ліріодендрон тюльпановий (тюльпанове дерево) (*Liriodendron tulipifera*).

Розташування об'єктів ПЗФ на території Дубечненської ТГ

Рис. 2.2.1. Природно-заповідний фонд Дубечненської громади

РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ: СТАН ДУБЕЧНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1. Атмосферне повітря

Територія Дубечненської громади традиційно асоціюється з відносно невеликою кількістю викидів, скидів та чистим довкіллям. Проте з року в рік у зв'язку із збільшенням навантаження пересувних та стаціонарних джерел на атмосферне повітря відбувається погіршення якості довкілля області, фіксуються перевищення концентрацій забруднюючих речовин.

Оцінка за станом забруднення природного середовища здійснюється Комплексною лабораторією у складі Волинського обласного центру з гідрометеорології, а також за програмою вивчення транскордонного забруднення моніторинг здійснюється на метеостанції Світязь. Основними забруднювачами повітря були підприємства добувної та переробної промисловості, сільського, лісового та рибного господарства. В сільській громаді переважаюча частина шкідливих речовин (понад 85%) потрапляє в атмосферу від транспортних засобів, який в Україні характеризується низькою ефективністю двигунів, витрата палива в них в 1,4-1,5 раз перевищує світові норми [17]. Транспорт стабільно зростає, зумовлюючи збільшення забруднення навколишнього середовища. Причому частка державного транспорту за період 2000-2018 рр. дуже скоротилась, а частка приватного транспорту зросла. У громаді значне шумове забруднення характерне для вулиць з інтенсивним рухом транспорту, що знаходяться в таких селах, як Дубечне, Кримне, Мокре, Залюття та Рокита [12].

Також мешканці громади згубно впливають на стан атмосферного повітря, спалюючи суху рослинність та відходи. Під час згоряння рослинних залишків, у повітря вивільняються мікрочастинки диму, до складу якого входять пил, окиси азоту, чадний газ, важкі метали та низка канцерогенних сполук. Все це призводить до збільшення кількості викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря – це значно підвищує захворюваність та

смертність населення від хронічного бронхіту, бронхіальної астми, раку легень та захворювань серцево-судинної системи [20].

Аналізуючи викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, можна зробити висновок, що головними причинами впливу є зростання одиниць автомобільного транспорту, які не забезпечені приладами для нейтралізації відпрацьованих газів, та спалення рослинності і відходів - як наслідок збільшується кількість викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Саме тому концентрація парникових газів збільшується, через що і посилюється парниковий ефект, а це вже неприродний процес.

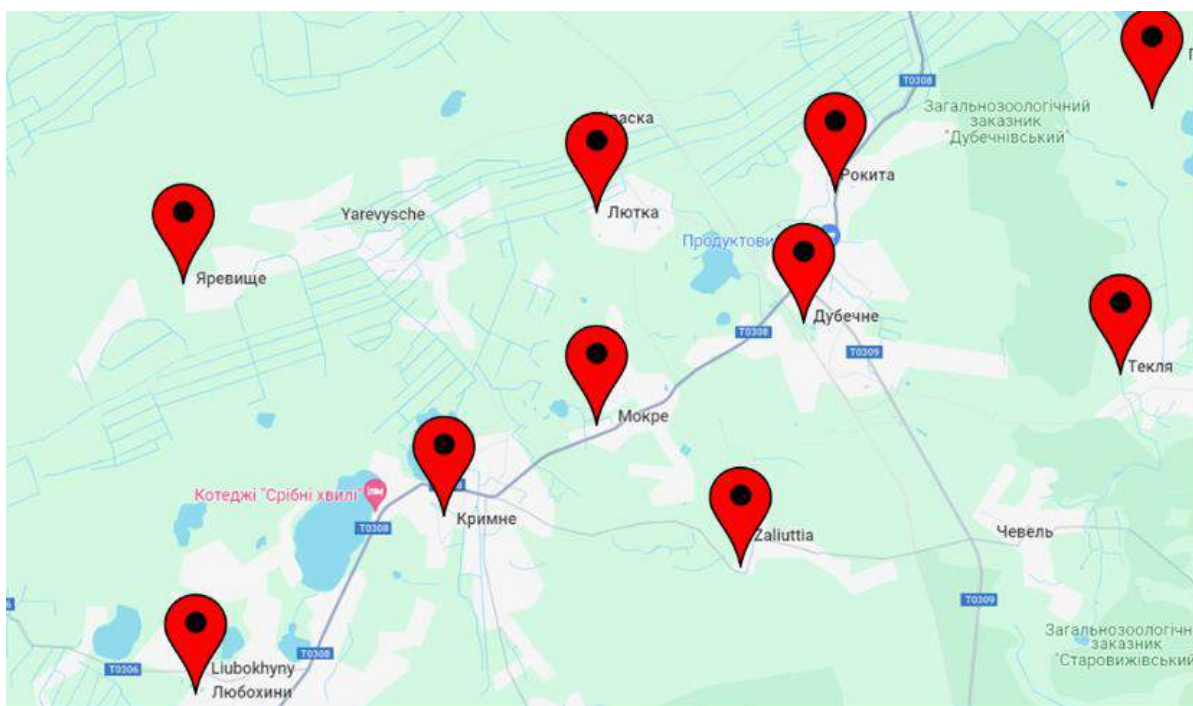

Рис. 3.1.1. Картосхема автомобільних доріг в Дубечненській громаді з програми Карти Google

3.2. Водні ресурси

Водні об'єкти території сільської громади належать до басейну річки Прип'ять, а саме йдеться про річки Вижівка, Лють, Текля та Прип'ять. Вони протікають територією в основному з півдня на північ, мають повільну течію через незначне зниження рельєфу в північному напрямку. Також на території

громади розташовані об'єкти внутрішнього стоку, такі озера, як Глухівське, Ченське, Луки, Велике Домашнє, Мале Домашнє, Безодне, Пісочне, Соминець, Солинка, Бронець, Острівне, Грибне.

Основними водоспоживачами в громаді є комунальне та сільське господарство і промисловість. Водойми використовуються переважно в таких цілях, як забір води для побутових потреб населених пунктів, зрошення сільськогосподарських земель, рибальство. Найпоширенішими видами антропогенного впливу на водойми є зміни стокових і морфометричних параметрів, зміни хімічного складу води та забруднення. Дослідження сучасних відкладів водойм засвідчують, що найбільшими забруднювачами водних об'єктів є важкі метали та біогенні елементи [3, 8].

На території громади експлуатуються очисні споруди різних типів: 1. Артсвердловина, розташована в с. Мокре в районі колишнього льонзаводу, діюча, обслуговує житловий масив колишнього льонзаводу, стан-задовільний, потужність- 9 кВт; 2. КНС , розташована в с. Мокре по вул. Шевченка, обслуговує житловий масив колишнього льонзаводу, стан - потреба в реконструкції, потужність- 2 кВт; У галузевій структурі відведення стічних вод найбільша частка припадає на житлово-комунальне господарство [5].

Щодо стану ґрунтових вод сільської громади, то внаслідок інтенсивної господарської діяльності він може погіршуватися. Забруднення перш за все зазнають ґрунтові і підґрунтові води першого від поверхні водоносного горизонту, які становлять зону активного водообміну. Основними джерелами забруднення ґрунтових вод є:

1. Фермерське господарство "ГРУД", приватне підприємство "РЯСТ" в с. Мокре, та Цегляний завод у с. Рокита (наразі виробництво на паузі) - місця акумуляції комунальних і побутових відходів.
2. С/г та інші угіддя, на яких застосовуються добрива, пестициди та інші хімічні речовини.
3. Забруднені ділянки поверхневих водних об'єктів, що живлять підземні води (річки та озера громади).

4. Забрудненні ділянки водоносного горизонту, природно чи штучно зв'язані з суміжними водоносними горизонтами [6].

Контроль якості поверхневих вод у 2021 році проводився: Регіональним офісом водних ресурсів у Волинській області, ДУ «Волинський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», Державною екологічною інспекцією у Волинській області, Волинським обласним центром з гідрометеорології в 71 контрольних створах основних річок та їх приток області. Було відібрано та проаналізовано 901 проба води.

У висновку на підставі узагальнених результатів гідрохімічних аналізів основних річок області в басейні р. Прип'ять, виконаних по державному та обласному моніторингу, виявлено випадки перевищення в їх водах допустимих концентрацій забруднюючих речовин заліза. Зокрема, найближча точка спостереження за станом поверхневих вод р. Прип'ять знаходиться у смт. Ратне, що розташована приблизно за 20 км від с. Дубечне - тому можемо зробити логічний висновок, що такі притоки у межах Дубечненської громади, як Лють, Текля та Вижівка, також мають перевищені гранично допустимі концентрації по азоту амонійному, залізу загальному, нітратах, біонічному споживанню кисню та інших показниках.

Варто зазначити, що централізоване водопостачання населення громади здійснюється лише з підземного водоносного горизонту, який у порівнянні з поверхневими водами є захищеним від прямого техногенного та антропогенного забруднення. Щодо інших показників, то це пов'язано перш за все антропогенним впливом та значним навантаженням на водойми, тому надалі необхідна розробка програми раціонального використання водних ресурсів та контроль режиму використання водоохоронних зон і прибережних смуг, пов'язаних з привнесенням відходів та хімічних речовин перш за все, далі - в Розділі 4 - детальніше про рекомендації та покращення стану території [4].

3.3. Земельний фонд

3.3.1. Сільськогосподарські землі

В умовах сьогодення земельні ресурси в Дубечненській громаді використовуються надзвичайно інтенсивно, і тому постає питання, яке передбачає відновлення і збереження родючості ґрунтів, припинення процесів їх деградації та збільшення ефективного сільськогосподарського виробництва.

Земельний фонд досліджуваної територіальної громади на 2021 рік становить 31,3 тис. га, зокрема землі, представлені сільськогосподарськими угіддями становлять 15,7 тис. га - 51%, лісовкритими землями – 10,02 тис. га - 32 %, заболоченими – 2,4 тис. га - 8 %, забудованими – 0,9 тис. га - 3 %, відкритими землями без рослинного покриву або з незначним покривом - 0,6 тис. га – 2%, водним фондом – 1,4 тис. га – 4% [6].

Сільськогосподарські угіддя є основою земельно-ресурсного потенціалу території. Аналізуючи використання земель, важливо оцінити частку і положення основних складових частин сільськогосподарських земель, тобто, ріллі, сіножатей та пасовищ. Згідно рисунку нижче, виділяємо ріллю – 50%, пасовища – 28%, сіножаті – 19%, під господарськими будівлями і дворами – 1%, під господарськими шляхами і прогонами – 2% та під багаторічними насадженнями – менше 1%.

Значне сільськогосподарське використання земель у громаді може свідчити про досить високий антропогенний вплив на ґрунти, що з часом призводить до їх деградації і знижує продуктивність сільськогосподарських угідь. За умов постійного інтенсивного господарювання особливо розвивається агрохімічна й агрофізична або землеробська деградація ґрунтів.

Ґрунти в даному регіоні переважно забруднюються відпрацьованими газами тракторів, комбайнів, автомобілів, мастилами та пальним, які витікають з них під час роботи на полях, а також техногенними викидами промислових підприємств - сульфатами, оксидами азоту, важкими металами, радіонуклідами. Враховуючи, що жителі громади активно займаються сільськогосподарською діяльністю, створюючи також робочі місця

мешканцям сусідніх сіл, можна також говорити про високий рівень розорених земель та перевищення хімічних речовин в ґрунті [1].

Також для того, щоб створити загальну картину того, як відбувається процес вирощування сільськогосподарської продукції в Україні, що є дотичним і до території досліджуваною сільської громади, було проаналізовано опитування та відкриті інтерв'ю від центру екологічних ініціатив «Екодія» для українських аграріїв. Центр досліджував такі основні аспекти, як думки українських фермерів про їх вплив на навколишнє середовище, потреби та перешкоди для впровадження екопрактик, євроінтеграцію. Майже половина респондентів, які заповнили онлайн-анкету (всього 100 респондентів) зазначили, що їхня діяльність має незначний негативний вплив. 42% фермерів, які заповнили анкети, що переважно займаються вирощуванням овочів, фруктів та ягід, а також бджільництвом – вважають, що їх діяльність приносить позитивний вплив, і лише 4% серед опитуваних вважає, що їх діяльність приносить негативний вплив на довкілля.

Щодо проблем поводження з відходами, агрохімікатами та пестицидами – то фермери зазначають, що проблема утилізації відходів завдає негативного впливу на довкілля - йдеться зокрема про ємності від хімічних добрив. Також не менш важливу роль у впливі на довкілля відіграє розширення посівних площ через розорювання природних територій, зокрема лук та боліт – що займають значну частку у структурі земельного фонду громади.

Можна зробити висновок, що надмірне споживання продуктивних властивостей земель, залучення малопродуктивних земель до обробітку досить часто призводить до негативних наслідків не тільки в сільському господарстві, а й у навколишньому середовищі, порушуючи природні процеси. Тому раціональне та бережне використання земель, приданих до діяльності людини, потребує навичок та обдуманих рішень, зокрема у розвитку в сфері екопрактик та бережного обробітку земель [22].

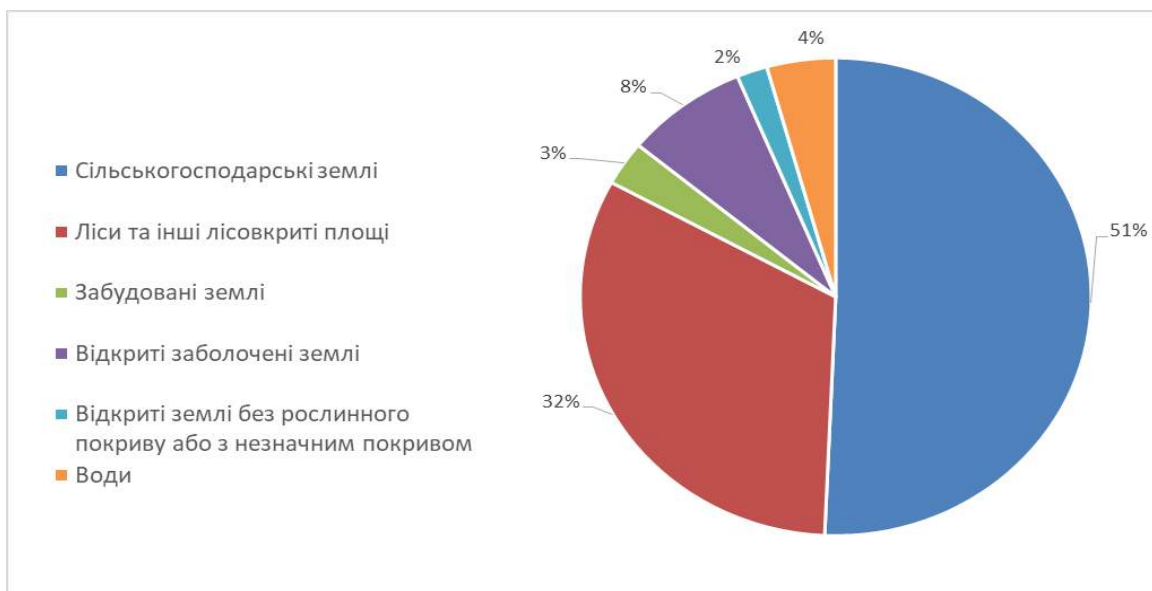

Рис. 3.3.1. Структура земельного фонду Дубечненської громади

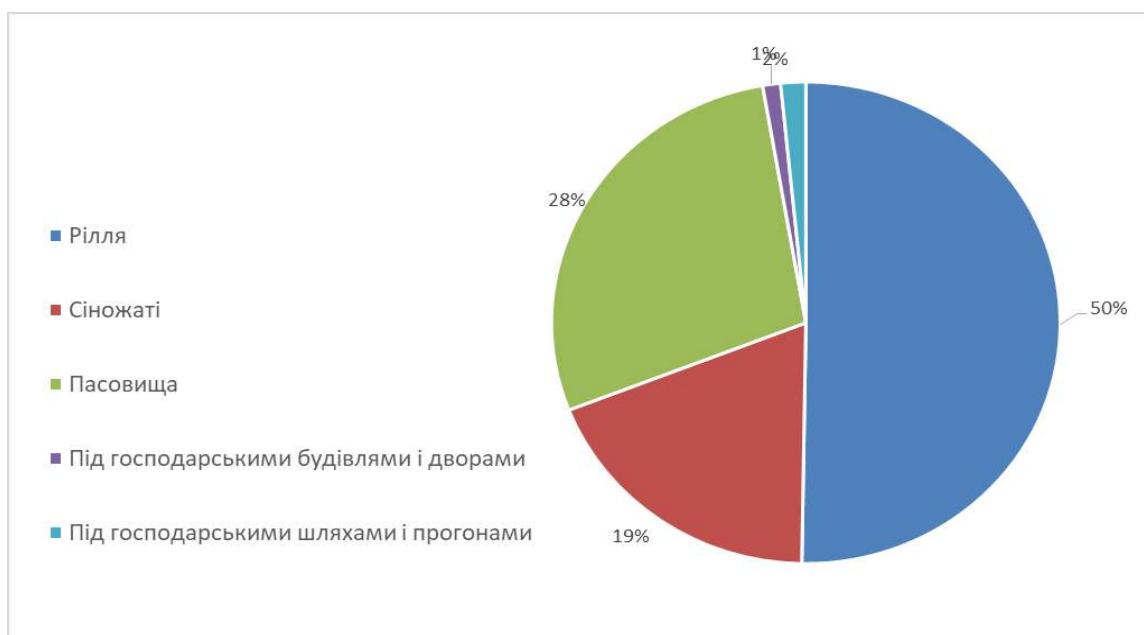

Рис. 3.3.2. Структурний розподіл сільськогосподарських земель в межах Дубечненської громади

Рис. 3.3.3. Оцінка впливу власної сільськогосподарської діяльності на довкілля, онлайн-анкетування (100 респондентів) [22]

**Землі сільськогосподарського призначення та об'єкти ПЗФ на території
Дубечненської громади**

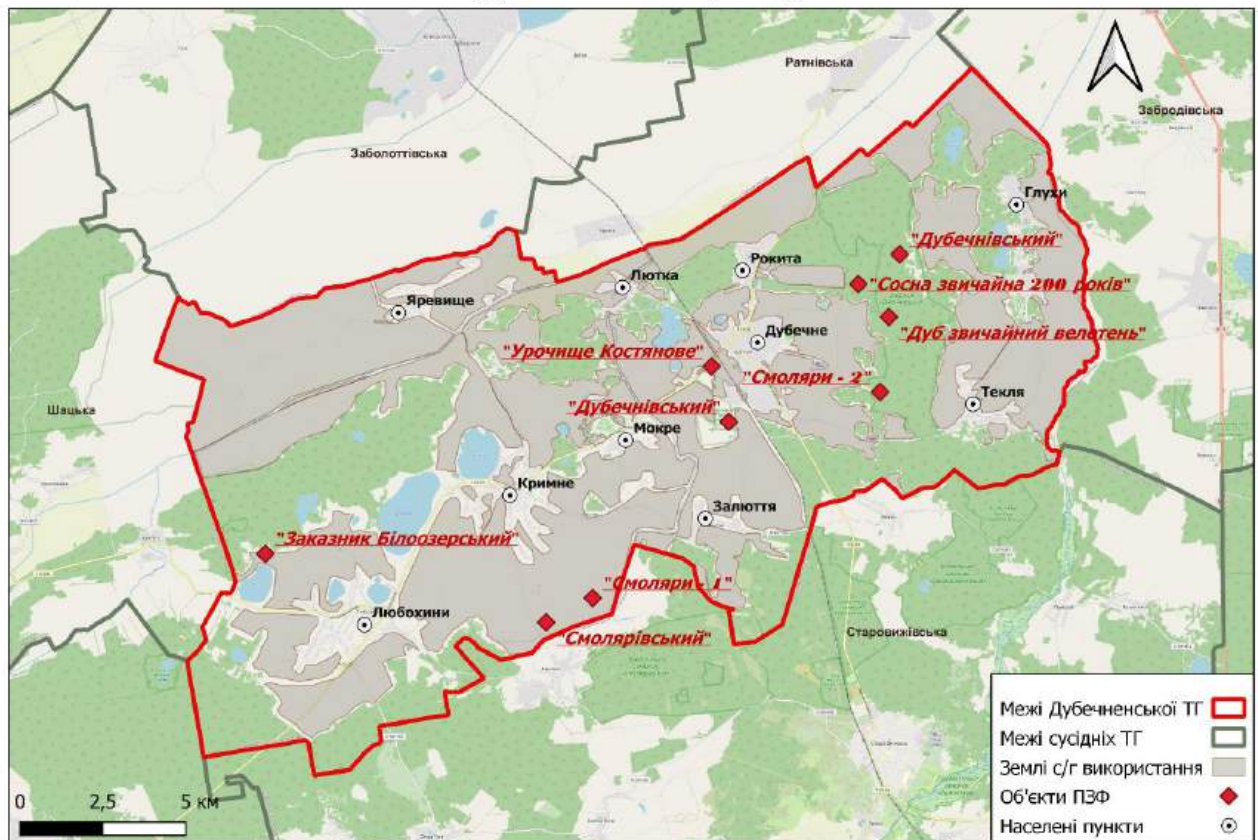

Рис. 3.3.4. Площа земель сільськогосподарського призначення та об'єкти ПЗФ на території Дубечненської громади

3.3.2. Лісовкриті площі – аналіз тенденції змін

Територія Дубечненської громади належить до поліських ландшафтних районів, для яких характерні велика лісистість. Використання земель регіону значною мірою зумовлено ґрунтово-кліматичними умовами, які є сприятливими для ведення сільського господарства.

Тому лісові ресурси є вагомим структуроутворювальним елементом природно-ресурсного потенціалу досліджуваної території, які становлять 34% площі ТГ. Лісові ресурси громади зосереджені у межах Дубечненського та Любохинівського лісництва, загалом їх стан відповідає встановленим нормам [18].

Однак останніми роками розповсюджується проблема незаконної вирубки дерев. В свою чергу це може призводити до таких незворотних дій в природі, як: зміна клімату, ерозія ґрунтів, зменшення біорізноманіття, затоплення територій [21].

Необдумане та часто вигідне лише для людини ведення лісового господарства призводить до того, що ліси не відновлюються і втрачають стійкість, а цінні деревні породи (дуб, бук) заміщуються малоцінними (березою, осикою). Тому за ініціативи лісництв на території громади часто проводяться масові акції з висадження молодого лісу, зокрема серед школярів.

Додатково було проаналізовано тенденцію зміни площі лісовкритих ділянок станом на 1982 та 2023 рр. На рисунку 3.3.4 можемо побачити, що площа лісових ділянок порівнюючи з 1982 роком збільшилась – згідно обчислень на 1982 рік площа становила 7332,04 га, а на 2023 рік – 9390,47 га.

Збільшення площ лісів перш за все пов'язано з впливом колгоспної системи та утворенням об'єктів ПЗФ. Щодо колгоспів – вони існували саме в 1950-1980-ті роки, тому в ті часи велика частина земель використовувалася для потреб сільського господарства. Оскільки вся земля була державна, то її розподіл відбувався на користь колгоспів і значні площі, що могли бути лісами освоювалися людиною. Після розпаду Радянського Союзу більшість земель перейшли до приватних фермерів та місцевих громад, які не мали достатньої кількості ресурсів та техніки для їх обробки – в результаті певна частина цих земель була занедбана і поступово відбувався процес природної сукцесії.

Об'єкти природно-заповідного фонду, які знаходяться на території громади також мають свій вплив на збільшення площі лісових ділянок, оскільки їх створення почалося саме у 1980-ті роки, коли була активна радянська екологізація територій. В свою чергу ці території ставали охоронними і забороняли або обмежували негативну діяльність людей, що і забезпечило відновлення лісів та окремих видів дерев. Тому важливість збереження Волинського Полісся позитивно вплинула на розвиток мережі ПЗФ, що в свою чергу позначилося на збільшенні площі лісових ділянок.

Зміна площі лісовкритих земель на території Дубечненської ТГ - 1982 і 2023 рр.

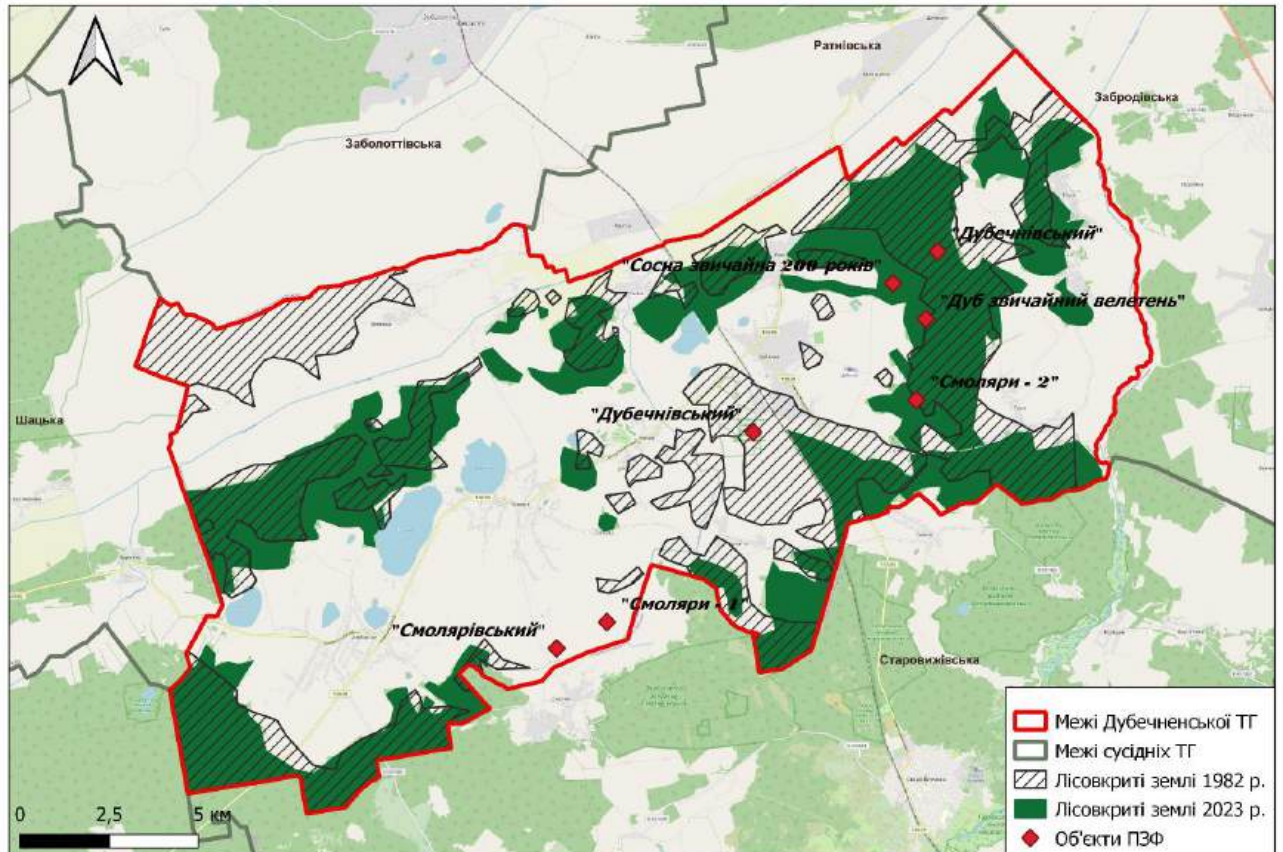

Рис. 3.3.5. Площа лісовкритих ділянок на території Дубечненської ТГ – порівняльна оцінка 1982 та 2023 рр.

3.3.3. Заболочені землі – аналіз тенденції змін

Територія Дубечненської ТГ характеризується великою кількістю боліт і заболочених територій - 2,4 тис. га 8%. Тому поряд з вищезгаданим питанням збереження водності й чистоти річок актуальною є проблема захисту ґрунтів від впливу надлишкових вод. Як відомо, найбільш заболоченою є долина р. Прип'яті, де частка заболочених земель становить 80%, тому територія громади оточена перезволоженими землями [10].

На рисунку 3.3.6 можемо побачити те, як скоротилася площа заболочених ділянок. Перш за все, причиною цього є проведення меліорації у 1980-ті роки. І тому нинішня проблема громади – це переживання наслідків після осушення боліт, повторна меліорація та згубна для таких територій діяльність людей. Як свідчить література, освоєння вироблених торфовищ,

часто під сіножаті, виконувалася без достатніх наукових знань щодо розвитку ґрунтових процесів.

На рисунку 3.3.7. можемо детальніше розглянути карту площ меліоративних каналів на території громади у порівнянні 1982 та 2023 рр. - можемо чітко провести паралелі між скороченням площ меліоративних систем на теперішні дні. Сьогодні ці ділянки не використовуються за призначенням і повторно заболочуються, що у сумі призводить до зменшенні цінності ландшафтів та підтоплення лісових масивів на межі з ними. У перспективі такі ділянки потребують проведення ренатулізації [14].

Тому, перш за все, необхідно експертно оцінити сучасний стан болотних ландшафтів, зосередитись на селективному проведенню очищувальних робіт і провести оцінку впливу на екосистеми. Позитивним буде також думка громадськості і спільне обговорення даного проекту, враховуючи їх потреби та побоювання. Таким чином, очищення меліоративних каналів та розширення і об'єднання об'єктів ПЗФ може відновити екологічний баланс території і забезпечити стійкість екосистем. З сучасним станом системи меліоративних систем можна ознайомитися по фото, що наведені нижче.

Зміна площ перезволожених ділянок на території Дубечненської ТГ- 1982 і 2023 рр.

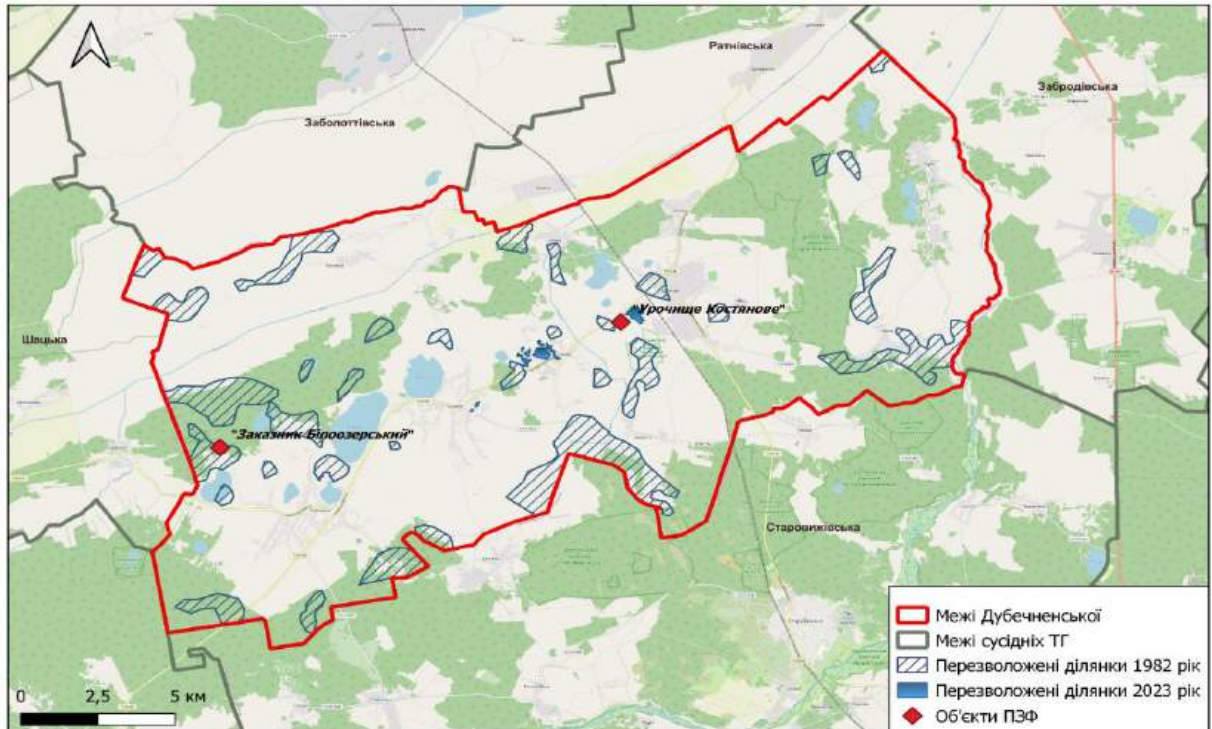

Рис. 3.3.6. Заболочені території Дубечненської ТГ – 1982 та 2023 рр.

Зміна площ меліоративних каналів на території Дубечненської ТГ - 1982 і 2023 рр.

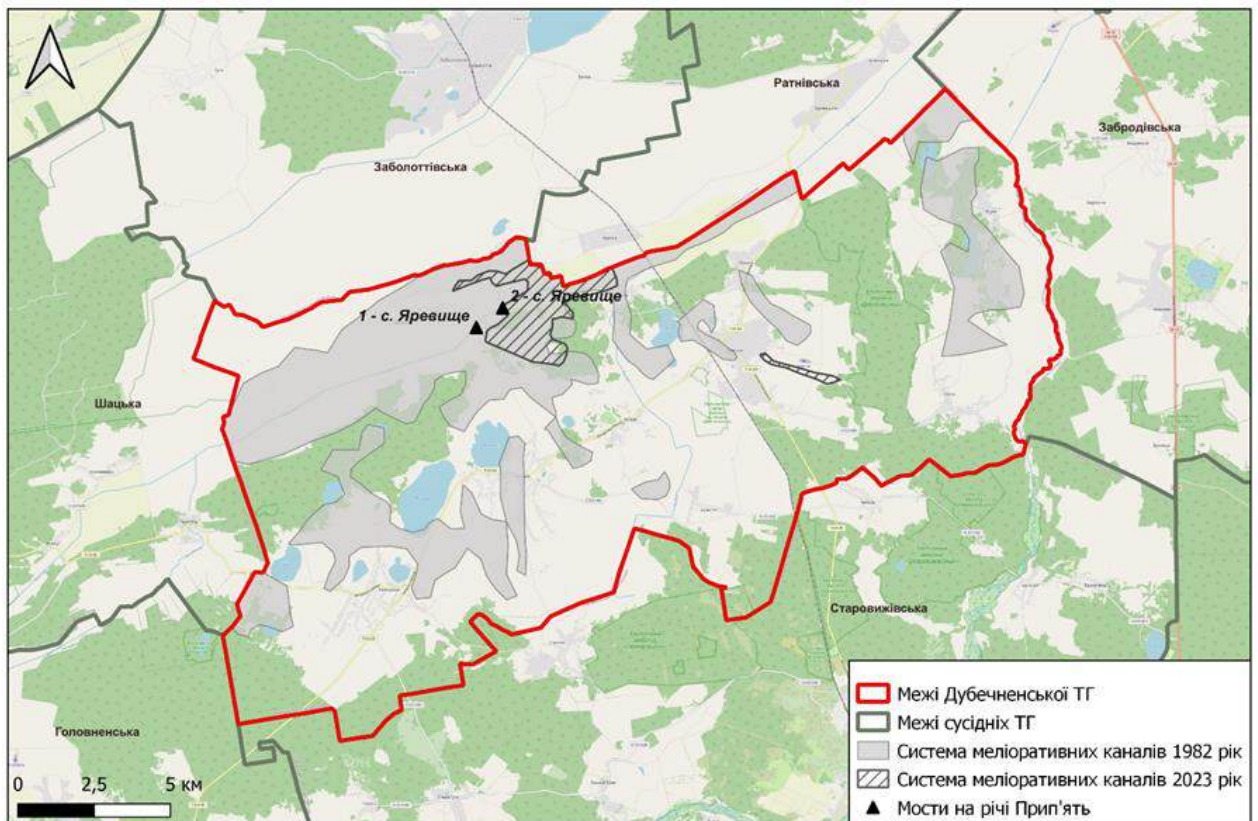

Рис. 3.3.7. Зміна площ меліоративних каналів на території Дубечненської ТГ – 1982 та 2023 рр.

**Табл. 3.3.1. Стан меліоративних каналів в межах території
Дубеченської ТГ (с. Яревище, 2024 р.)**

3.4. Поводженням з відходами

Забруднення навколишнього середовища відходами виробництва та споживання набуває для Дубечненської громади все більшої актуальності. На сьогодні одним з основних способів видалення побутових відходів є їх захоронення на сміттєзвалищах, значна їх частина є стихійними, на рисунку нижче можемо побачити місця їх розміщення – це здебільшого водоохоронні зони, узбіччя доріг та місця поблизу лісових ділянок.

Тривале накопичення побутових відходів на звалищах призводить до виникнення непередбачуваних фізико-хімічних та біохімічних процесів, продуктами яких є численні токсичні хімічні сполуки. Місця зберігання відходів впливають на ґрунтові води, атмосферне повітря, ґрунту. Зазвичай вміст пестицидів в радіусі 2 км перевищує будь-які санітарні норми, що вкрай негативно впливає на життя та здоров'я людей [13].

На виконання вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» було розроблено та погоджено місцеву програму поводження з відходами на 2018 рік. Санітарна очистка в населених пунктах Дубечненської сільської ради здійснюється самовивозом, не організовано.

На момент складання акту в 2019 році, для розміщення твердих побутових відходів, що утворюються на території Дубечненської сільської ради існувало сім (станом на 2021 рік - 14) діючих сміттєзвалищ, визначені спеціальні місця: с. Дубечне урочище «Язвина» (1,5000 га), с. Рокита урочище «Чабалівка» (0,3000 га), с. Залюття урочище «Обшар» (0,3000 га), с. Лютка урочище «Сарабанове» (0,5000 га), с. Мокре урочище «Лисці» (0,5000 га), с. Глухи (1,0000 га). та с. Текля (1,0000 га). Проводиться візуальний моніторинг за станом сміттєзвалищ. Паспорти місць видалення відходів розроблені, проте з відповідними службами не погоджені, що є порушенням ст.33 Закону України «Про Відходи». Загалом, експлуатація сільських сміттєзвалищ не відповідає екологічним вимогам.

Тому, наразі головним питанням у вирішенні незадовільної екологічної ситуації, що склалася - є відсутність на локальному рівні ефективної системи збору та сортування відходів, що вимагає екологічних рішень з боку влади.

Розташування сміттєзвалищ на території Дубеченської ТГ

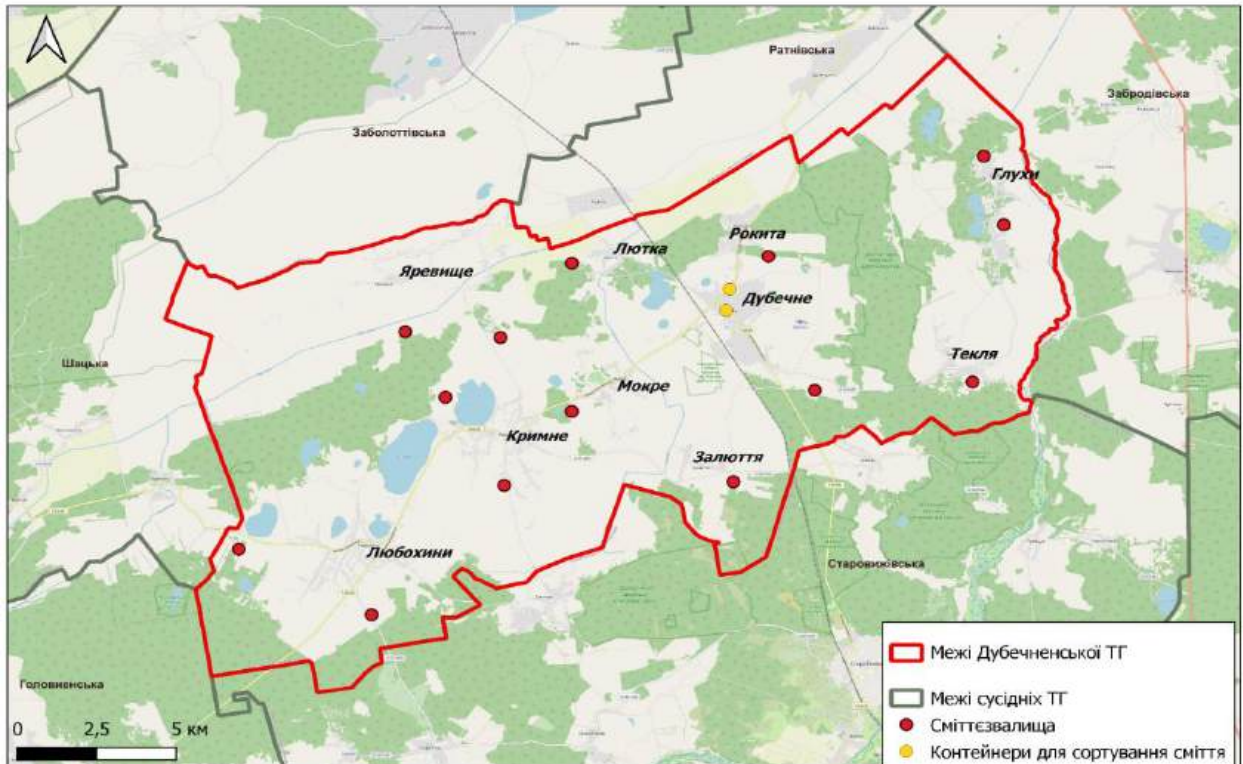

Рис. 3.4.1. Місцезнаходження полігону/місця видалення побутових відходів на території Дубеченської ТГ

РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТЕРИТОРІЇ

4.1. Дубечненська громада в контексті сталого розвитку

Сталий розвиток – концепція, що, насамперед, описує здатність встановлювати баланс між тим, щоб забезпечувати сучасні потреби суспільства і при цьому враховувати захист інтересів майбутніх поколінь. В даному визначенні головні точки опори – це три балансуєчі складові, такі як: соціум, довкілля та економіка. Саме дані сфери є рушійними силами у сталому розвитку громад та держав в цілому. Глобальні цілі сталого розвитку включають 17 пунктів, кожен з яких відповідає за певну сферу, або їх взаємодію.

В даному розділі пропонується детальний розгляд 11 Цілі сталого розвитку, яка спрямована на вдосконалення підходів до управління та розвитку міст і громад, включаючи забезпечення збереження культурної і природної спадщини. Під даною задачею в контексті розвитку України мається на увазі збільшення площі природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, кількість пам'яток національного значення і об'єктів культурної та природної спадщини. Зростання кількості території та об'єктів ПЗФ України є одним із основних пріоритетів екологічної політики як країни в цілому, так і кожної громади, про це свідчать нормативні документи щодо основних засад еко-політики в країні. Тому, найбільш ефективний спосіб охорони природних систем та унікальних і цінних об'єктів є збереження та розширення площ ПЗФ.

Загальна площа об'єктів природно заповідного фонду Волинської області становить 247 тис. га. Ця величина становить 11,76 % площі Волинської області. Під охороною у Дубечненській громаді перебувають 7 об'єктів місцевого значення та 1 об'єкт державного значення. На рисунках 3.3.4 і 3.3.3, що розміщені вище, можемо побачити, як зміна площ лісовкритих ділянок та розміщення земель с/г використання на території громади тісно пов'язана з розташуванням об'єктів ПЗФ території.

Відстежується прямий зв'язок розміщення природоохоронних об'єктів в межах лісових ділянок і на межі лісових чи водних об'єктів з землями с/г використання – стосується переважно всіх заповідних об'єктів. Лише такі лісові заказники, згідно їх назви, як «Смоляри-1» та «Смолярівський» - розміщені на території земель, що відносяться до с/г використання. Це може сприяти порушенню екологічної рівноваги та зникненню даних заповідних території та об'єктів їх охорони у майбутньому.

В якості рекомендаційного заходу доцільним буде збільшення кількості об'єктів ПЗФ та об'єднання їх у більші площі. Це ж саме стосується і закономірності розміщення перезволожених ділянок з об'єктами ПЗФ, які мають на меті охорону водних ресурсів, чи прибережних територій (рис. 3.3.5).

Отже, об'єднання об'єктів природно-заповідного фонду у більші площі та збільшення їхньої кількості може позитивно вплинути на екологічний баланс території, особливо у вище розглянутих випадках. Це посприє відновленню та збереженню цінного біорізноманіття Поліських ландшафтів, оскільки будуть забезпечені стабільні умови для існування вразливих видів тварин та угруповань рослин. Великі площі ПЗФ діють як буферні зони, захищаючи території від екстремальних погодних явищ, також вони краще витримують антропогенний тиск, ніж окремі дрібні ділянки, адже мають більшу здатність до саморегуляції. Важливим стимулом для початку такої екодіяльності є перспектива використання даних територій для екотуризму та екологічної освіти – що може сприяти підвищенню екологічної свідомості населення і економічному зростанню громади.

4.2. Анкетування населення щодо екологічної ситуації в громаді

Під час написання роботи, нами було проведене соціологічне дослідження мешканців Дубечненської громади щодо екологічного стану території. Опитування було проведено з 6 по 19 лютого 2024 року, участь взяло 80 респондентів.

- Серед опитуваних переважала частка жінок (78,8%), переважаючий вік опитуваних складає від 30 до 45 років (42,5%), найбільше опитуваних проживає у селах Дубечне, Мокре, Кримне та Любохини.
- 96,3% населення вважає, що екологічна ситуація – це важлива тема для обговорення, 1,2% вважає, що наразі війна важливіше.
- Серед найбільших гострих екологічних проблем на регіональному рівні, населення громади визначає проблеми засмічення природи побутовими відходами (78,8%), вирубка/винищення лісів (76,3%) та проблеми з переробкою та утилізацією сміття (60%).
- Відчутно менша частина населення стурбована втратою біорізноманіття (видів риб, птахів, популяції рослин) (27,5%), деградацією земель і с/г забрудненням та неякісною водою (20% та 17,5% відповідно).
- Щодо наслідків зміни клімату, найбільше населення громади відчуває почастищення інфекційних захворювань та алергії, загострення серцево-судинних хвороб (54,7%), ускладнення умов для землеробства та тваринництва, зниження врожаїв (40%).
- Значно менше люди відчувають збільшення витрат електроенергії на полив та використання кондиціонера (17,3%), також 9,3% людей не відчувають зміну клімату взагалі.
- Оцінка екологічної ситуації на місцевому рівні носить стримано оптимістичний характер: 1,3% респондентів визначають її як цілком благополучну чи загалом сприятливу (76,3%). Не сприятливою екологічну ситуацію вважають 18,8% та критичною 3,7% населення.

- Також позитивним є те, що населення розуміє, що за стан громади відповідальні мешканці громади – так вважає 81,3%. Лише 5% опитаних вважає, що цим питанням повинні займатися неурядові екологічні організації.

- В контексті розуміння населенням громади Дубечненської сільської ради поняття «*екологічної свідомості*» можна відзначити відносно ігнорування саме демократично-правової складової цього поняття. Переважна більшість громадян розуміє екологічні права суто як право на безпечне для життя та здоров'я людини навколишнє природне середовище (75%) та утримування від дій, які шкодять довкіллю (58,8%). При цьому значно менший сегмент населення громади вкладає в поняття екологічної свідомості такі елементи як об'єднання людей в громадські природоохоронні організації (35%) та вільний доступ до одержання екологічної освіти та знань (13,8%).

- Дещо сумна картина виникає, коли ми говоримо про залученість населення до екологічних рухів та акцій, адже лише 3,8% населення є активним учасником екологічного руху, переважній більшості (61,3%) іноді доводилося брати участь у певних екологічних заходах і 25% опитаних не мають досвіду участі в екологічних заходах, але надалі планують. Проте позитивним є готовність населення громади до покращення екологічного стану громади, наприклад, мешканці сіл готові прибирати територію біля свого будинку (83,7%), вимикати світло/воду/електроприлади, коли вони не потрібні (63,7%) та сортувати побутові відходи (61,3%).

- Щодо проблеми сортування сміття і поводження з відходами, картина двозначна, тому що сортує сміття 46,3 % респондентів, не сортують, але планують 31,3%, і не планують сортувати 3,7%. Також частині людей було важко відповісти на це питання (18,7%).

- Відпочиваючи на природі, більша частина людей забирає сміття з собою і викидає у смітник/сортує та 18,8% спалює на місці.

- Важливим є також питання, щодо того, що саме потрібно мешканцям для сортування сміття або продовження цієї справи - переважній більшості необхідна наладжена робота комунальних служб з вивезення сміття

(67,5%) та забезпечення спеціальними контейнерами для різних видів сміття (66,3%). Дещо меншій частині необхідне заохочення з боку органів влади (40%) та інформаційні матеріали про те, як правильно сортувати сміття (25%).

- Щодо впливу хімічних засобів для оброблення с/г угідь, значна частина респондентів відповіла, що цікавиться хімічним складом і знає про їх дію та вплив на екологію та на людський організм (36,6%) і загалом цікавиться, але про побочні дії знає мало (39,4%). Також певній частині опитаних важлива лише ефективність цих засобів (12,7%).

Провівши дане соціологічне дослідження, я сформувала уявлення про рівень свідомості мешканців громади та у наступному розділі запропонувала шляхи вирішення, задля підвищення рівня екологічного розвитку населення.

4.3. Шляхи вирішення екологічних проблем

Екологічна свідомість – це сукупність екологічних знань людини, її особистого ставлення до довкілля та уявлення про місце людини у площині «людина - довкілля», готовності до дій, які дозволяють зберегти довкілля, чи готовності до утримання від дій, які заподіюють шкоду довкіллю. Екологічну свідомість вимірюють рівнем, який може мінятися протягом життя людини через її оточення, місце проживання та політики органів влади на локальному рівні. У наслідку ми маємо – уявлення людини про її місце у природі, та поведінку і дії щодо навколишнього середовища.

Поширеною проблемою українців і мешканців сільської громади є те, що на словах люди готові до рішучих дій, мають усвідомлення наслідків своєї надмірної взаємодією з природними компонентами, а на практиці майже не використовують цього, тому дуже важливо для початку змінити спосіб мислення, який надалі буде призводити до інших дій.

Узагальнюючи відповіді респондентів щодо екологічного опитування, можна зробити висновки, що мешканці загалом задоволені станом громади, але все ж помічають у своєму житті зміни клімату і налаштовані на дії, щоб

зменшити цей вплив. Як можна помітити з результатів опитування, серед причин, чому люди не готові діяти вже зараз - є те, що з боку влади відсутня ініціатива та забезпечення сіл потрібною інфраструктурою. Також можна зробити висновки, що мешканцям даних населених пунктів не вистачає обізнаності в екологічних питаннях та відповідного світогляду задля розуміння масштабу впливу на природне середовище. Тому найважливішим є пошук методів і способів задля підвищення рівня екологічної свідомості.

Щоб підвищити рівень екологічної свідомості мешканців сіл громади, перш за все з боку держави та місцевих органів влади, необхідно:

1. Впровадження заходів освіти та просвіти.

Ключове значення для формування екологічної свідомості та її когнітивного елементу має освіта та просвітні заходи. Відповідно до досліджень 1990-их рр., виявляти екологічні проблеми можуть люди, які мають відповідне уявлення та знання про це. Саме тому важливими є розробка, прийняття та впровадження на місцевому рівні програми екологічної освіти у навчальних закладах усіх рівнів освіти; розробка та впровадження просвітніх заходів для пересічних громадян, представників органів влади та зацікавлених сторін. Виконавцями таких заходів можуть бути заклади освіти, органи влади, релігійні організації та ін. Інформування населення з метою підвищення обізнаності про стан довкілля повинні бути постійними.

2. Прийняття правил поведінки, обмежень, заборон та встановлення відповідальності.

Законодавчі правила поведінки, обмеження, заборони, встановлення плати за використання природних ресурсів впливають на поведінку і готовність людини до вчинення дій чи зупинення тих, які заподіюють шкоду довкіллю. Ці заходи формують цінне ставлення до довкілля і важливість його збереження, а отже, і впливають на рівень екологічної свідомості. Зазвичай населення не дуже обізнане на дану тематику, тому вважає, що питання екологічного характеру – не є гострою проблемою у сучасному світі.

Заборони та відповідальність свідчать про те, що довкілля є важливим і цінним, що відповідно буде впливати на формування обачного ставлення людини до довкілля. Ситуація, за якої держава здійснює ефективний контроль за дотриманням екологічного законодавства і відповідальність за порушення, реально не настає, тому це може впливати на формування у населення уявлення про те, що довкілля не в пріоритеті і не є цінним.

3. Створення належної інфраструктури

Створення потрібної інфраструктури для реалізації населенням своїх екологічних обов'язків безпосередньо впливають на готовність населення до вчинення реальних дій для збереження довкілля та зменшення особистого негативного впливу. Так, за даним опитуванням готовність людей сортувати сміття прямо залежить від наявності спеціальних контейнерів, системи роботи комунальних служб та поінформованості про правильність сортування сміття.

4. Врахування думки населення у процесі прийняття рішень.

Забезпечення можливостей для участі громадськості у процесі прийняття рішень, що стосуються довкілля, дозволяє створити в громаді відчуття причетності до прийнятих рішень. Це, в свою чергу, впливає на підвищення рівня обізнаності населення про довкілля, і на їхню готовність виконувати екологічні рішення та брати участь в охороні довкілля [10].

Таким чином, підвищення екологічної освіти сприятиме зміни стану навколишнього середовища Дубечненської громади на краще та оцінюватиметься, як вклад у свідоме майбутнє.

4.4. SWOT-аналіз території [9]

<p>Strengths Сильні сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність достатньої кількості водних (озера, ставки, річки) та лісових ресурсів і продуктів лісу (цінні ягоди, гриби, рослини) 2. Розвиток у сфері агрономії та фермерства - вирощування с/г продукції 3. Початок екологічної діяльності - створено екологічний відділ у сільській раді, організовано збір небезпечних відходів 4. Установлення баків для сортування сміття в 2 селах громади – Дубечне та Рокита – успішний досвід від організації «Зелений дуб» 5. Досить розвинена транспортна система 	<p>Weaknesses Слабкі сторони</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Замулення озер та річок 2. Забруднення території громади ТПВ та хімічними речовинами – озера, річки, болота та атмосфера 3. Деградація земель, надмірне внесення добрив, розораність- їх виснаження 4. Незаконна, надмірна вирубка лісів 5. Наявність стихійних сміттєзвалищ 6. Недостатня екологічна свідомість людей 7. Відсутність ініціативи з боку влади у вирішенні екологічних проблем громади та відсутність екологічних правил і зобов'язань
<p>Opportunities Можливості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наявний великий потенціал в туристичній сфері: облаштування відпочинкових зон, будівництво та здача будинків в оренду для туристів та відпочивальників, облаштування відпочинкової смуги навколо озер – для цього необхідно стежити за станом цих об'єктів. 2. Створення робочих місць у сільській раді в екологічному відділі – винесення широкого спектру питань екології, які потребують вирішення, проведення тренінгів для людей, залучення їх до прийняття рішень 	<p>Threats Загрози</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загроза забруднення підземних вод, криниць та свердловин – біля трубопроводів розміщені звалища твердих побутових відходів, що може спричинити різні захворювання серед людей та тварин. 2. Неєфективне використання орендарем пайових земельних ділянок, надмірне виснаження, їх деградація 3. Зникнення боліт, ще більше заростання озер та їх замулення, що

<p>3. Перспектива в розвитку вирощування с/г продукції та засадження більших площ – екологічна продукція, створення іміджу</p> <p>4. Створення інфраструктури для сортування та вивезення сміття - як показує опитування, готовність людей достатня для дій</p> <p>5. Облаштування полігонів для місць збору сміття – їх паспортизація та узаконення</p> <p>6. Організація системи моніторингу довкілля</p> <p>7. Збільшення площі об'єктів ПЗФ</p>	<p>може спричинити зникнення деяких видів рослин та тварин.</p> <p>4. Заростання меліоративних каналів</p> <p>5. Забруднення атмосферного повітря все більшою кількістю автомобільних викидів у зв'язку з розвитком транспортної мережі</p> <p>6. Поширення небезпечних адвентивних інвазійних рослин, ураження дерев хворобами, шкідниками</p> <p>7. Зростання кількості аварійних ситуацій через зношеність комунальної інфраструктури</p>
---	--

ВИСНОВКИ

Екологічні проблеми Дубечненської територіальної громади мають як локальний, так і глобальний характер, що обумовлює необхідність їх системного вивчення та вирішення. Провівши дане дослідження, було виділено такі екологічні виклики, як забруднення довкілля твердими побутовими відходами, надмірне вирубування лісів, виснаження та забруднення ґрунтів, розорювання та деградація земель, осушення боліт та недостатній рівень екологічної свідомості людей.

У результаті виконання мети та завдань дослідження, було отримано такі результати: поглиблення змісту теоретичних підходів до вивчення екологічних проблем; розробка методики еколого-географічного дослідження для даної громади; укладання карт чинників впливу на екологічну ситуацію з чіткими межами досліджуваної території; запропоновано рекомендаційні заходи для відновлення екологічного балансу громади та розгляд проблем громади у контексті сталого розвитку.

Серед рекомендаційних заходів було виділено такі найважливіші: об'єднання та збільшення площі об'єктів природоохоронного значення, враховуючи їх розміщення та об'єкти охорони; очищення та забезпечення належного функціонування системи меліоративних каналів, враховуючи особливості суміжних перезволожених ділянок та доцільність втручання на сучасному етапі; впровадження освітніх заходів для населення, підвищуючи рівень їх екологічної свідомості та вмотивованості; впровадження прийнятних правил поведінки та норм щодо природного середовища на законодавчому рівні у громаді; створення належної інфраструктури для забезпечення населення усіма необхідними інструментами, що стосуються непогіршення екологічної ситуації перш за все.

Реалізація цих заходів допоможе знизити рівень антропогенного впливу на сучасному етапі, враховуючи також наслідки минулої людської діяльності, покращити загалом екологічний стан громади та забезпечити

гармонійне співіснування суспільства з оточуючим середовищем. Важливим також є те, що досягнення цих цілей можливе лише шляхом тісної співпраці мешканців населених пунктів Дубечненської громади, влади, бізнесу та представників неурядових екологічних організацій, задля досягнення довготривалого ефекту, враховуючи також наступні покоління.

При проведенні даного досліджування було використано такі методи, як історичний, порівняльний, картографічний, описовий, SWOT-аналізу території, соціологічне опитування, інтерв'ю, метод польових досліджень та геоінформаційні системи.

У результаті, це дало змогу комплексно вивчити екологічну ситуацію в громаді, тенденції зміни природних геосистем, запропонувати заходи, які можуть слугувати основою для створення ефективної системи екологічного управління та знайти шляхи покращення природнього балансу території за допомогою практичних порад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична довідка за 2023 рік/Волинська область/Земельні ресурси та ґрунти. URL: <https://voladm.gov.ua/article/monitoring-stanu-dovkillya-za-2020-rik/>
2. Барановський В., Шищенко П. Теоретичні та методичні засади екологічної географії. // Наукові записки. №2. 2004. – 7 с.
3. Басейнове управління водних ресурсів Прип'яті. URL: <https://buvrzt.gov.ua/news.html>
4. Державне агенство водних ресурсів України. URL: <https://davr.gov.ua/>
5. Екологічний паспорт Волинської області за 2020 рік. URL: <https://voladm.gov.ua/admin-assets/files/file/Ekologiya/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%20%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%202020%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>
6. Екологічний паспорт Дубечненської ОТГ. URL: <https://voladm.gov.ua/article/ekologichniy-pasport-dubechnenskoyi-otg/>
7. Екологічний паспорт Ковельського району. URL: <https://voladm.gov.ua/article/ekologichniy-pasport-kovelskogo-rayonu/>
8. Загальна гігієна з основами екології: Підручник / Кондратюк В.А., Сергета В.М., Бойчук Б.Р. та Ін. / За ред. В А. Кондратюка. - Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. - 592 с.
9. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Програми економічного і соціального розвитку Луцької міської територіальної громади на 2021 рік. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/static/content/files/e/2w/o3pczjv4z6mbrmo67tjckrlfa5dyj2we.pdf>

10. Ільїна О.В. Болота Волинської області: сучасне стан і антропогенні зміни. / Ільїна О.В., Ільїн Л.В. // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Географія. - 2011. - Т. 24 (63). - №2, ч. 3- С. 33-37
11. Куць А. Екологічна свідомість українців & довкілля. Аналітичний документ. URL: <https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/ekosvidomist.pdf>
12. Мольчак, Я. О. Сучасний екологічний стан міста Ковеля [Текст] / Я. О. Мольчак, І. Я. Мисковець // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Географічні науки. – Суми : [СумДПУ ім. А. С. Макаренка], 2020. – Том 2, випуск 1. – С. 18–27. – DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3692353>
13. Основи сучасної екології: навч. посіб. / К. В. Корсак, О. В. Плахотнік. — 6-те вид., допов. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 408 с. : іл.— Бібліогр.: с. 390–395.
14. Осушені землі Волинської області та їх охорона : монографія / Ф. В. Зузук, Л. К. Колошко, З. К. Карпюк. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 294 с.
15. Природа Західного Полісся та прилеглих територій : зб. наук. пр. / за заг. ред. Ф. В. Зузука. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. – № 15. – 182 с.
16. Природно-заповідний фонд Волинської області: освітній аспект: матеріали обласної науковопрактичної конференції (10 жовтня 2019 р., м. Луцьк) / упоряд.: Н. В. Григор'єва, Мацюк Л.М. – Луцьк: Волинський ІППО, 2019. – 282 с.
17. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2021 рік. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Regionalna-dopovid-Volynska-ODA-2021.pdf>

18. Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів : матеріали II Міжнар. наук.- практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 19–20 квітня 2018 р.) / за ред. Ю. М. Барського, С. О. Пугача. – Луцьк : Волиньполіграф, 2018. – 246 с.
19. Характеристика природно-заповідного фонду волинської області/ URL: <https://periodicals.karazin.ua/humanenviron/article/download/7754/7227/>
20. Чим шкідливе спалювання сухої рослинності та відходів? Алгоритм притягнення до відповідальності. URL: <https://epl.org.ua/human-posts/chym-shkidlyve-spalyuvannya-suhoyi-roslynnosti-ta-vidhodiv-algorytm-prytyagnennya-do-vidpovidalnosti/>
21. EOS Data Analytics: Проблеми на Землі — рішення в космосі. URL: <https://eos.com/uk/>
22. Opinions of Ukrainian farmers about their needs and obstacles to the implementation of eco-practices and European integration. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/dumky-fermeriv-pro-eko-es.pdf>

Додаток А

**Результати соціологічного опитування щодо екологічної ситуації
в громаді (відповідь у %):**

1. Укажіть Вашу стать:	
Чоловік	21,3
Жінка	78,8
2. Укажіть Ваш вік:	
До 20	10
20-30	23,8
30-45	42,5
46+	23,8
3. Село, в якому Ви проживаєте:	
Любохини	6,3
Кримне	7,5
Яревище	3,8
Лютка	
Мокре	26,3
Залюття	5
Дубечне	41,2
Рокита	2,5
Текля	3,7
Глухи	3,7
4. Як Ви вважаєте, екологічні проблеми у громаді – це важлива тема для обговорення/підняття?	
Так	96,3
Ні	2,5
Зараз війна важливіша	1,2
5. Які екологічні проблеми громади турбують особисто Вас?	
Засмічення природи побутовими відходами	78,8
Проблеми з переробкою та утилізацією сміття	60
Вирубка/винищення лісів	76,3
Неякісна вода	17,5
Деградація земель та с/г забруднення	20
Втрата біорізноманіття (видів риб, птахів, популяції рослин)	27,5
6. Чи відчуваєте Ви зміну клімату, та як саме?	
Останніми роками найбільше відчуваю на собі сильну спеку, задуху, посуху	28
Погіршення якості та зменшення кількості питної води, висихання джерел, колодязів, річок	25,3
Почастішання інфекційних захворювань та алергії, загострення серцево-судинних хвороб	54,7

Висихання, загибель рослин, поширення шкідників, хвороб рослин	32
Збільшуються витрати електроенергії на полив та використання кондиціонера	17,3
Ускладнення умов для землеробства та тваринництва, зниження врожаїв	40
Не відчуваю зміну клімату	9,3
Почастішали повені та підтоплення	1,3
Зими дуже потеплішали	1,3
7. Як Ви можете оцінити стан навколишнього середовища у Дубечненській громаді?	
Повністю благополучний	1,3
Загалом сприятливий	76,3
Не сприятливий	18,8
Критичний	3,7
8. Хто на Вашу думку відповідальний за екологічні проблеми у громаді?	
Мешканці громади	81,3
Неурядові екологічні організації	5
Органи місцевого самоврядування	77,5
Державні органи влади	22,5
9. Що, на Вашу думку, включає поняття «екологічна свідомість»?	
Вільний доступ до одержання екологічної освіти та знань	13,8
Це знання та дії людини, які дозволяють зберегти довкілля	75
Об'єднання людей в громадські природоохоронні організації	35
Це утримування від дій, які шкодять довкіллю	58,8
Право на оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів влади щодо порушення екологічних прав громадян	22,5
Це уявлення про місце людини в природному середовищі	1,3
10. Чи був у Вас досвід участі в екологічних акціях, заходах та чи готові Ви брати участь надалі, щоб покращити стан довкілля?	
Так, я є активним учасником екологічного руху	3,8
Так, я є учасником екологічного руху, але надалі брати участь не планую	
Іноді доводилося брати участь у певних екологічних заходах	61,3
Ні, не маю досвіду участі в екологічних заходах, але надалі планую брати участь	25
Ні, не маю досвіду участі в екологічних заходах і не планую надалі	10
11. Вкажіть, будь ласка, що готові робити саме Ви, щоб зупинити згубний вплив на довкілля?	
Сортувати побутові відходи	61,3
Прибирати територію біля свого будинку	81,3

Купувати енергоощадну техніку	16,3
Вимикати світло/воду/електроприлади, коли вони не потрібні	63,7
Використовувати екологічно безпечні засоби гігієни (мило, зубна паста, засоби для миття, прання, пластикова та поліетиленова упаковка, яка розкладається або переробляється)	41,3
Відмовитися від використання поліетиленових пакетів та іншої пластикової упаковки та замінити її паперовою, тканинною - багаторазовою	36,3
Робити зауваження людям, які на Ваших очах завдають шкоди природі (засмічення території, незаконна вирубка дерев, використання миючих засобів в річках, озера)	56,3
Повідомляти місцеву владу про випадки забруднення довкілля	32,5
Брати участь у громадських роботах (прибирання парків, лісових смуг, водних об'єктів, висаджування дерев)	57,5
Докладатися фінансово до вирішення певних екологічних проблем громади	18,8
Як і кожна свідомо і вихована людина слідкую за порядком біля свого дому, на своїй вулиці, під час відпочинку у лісі, біля водойми. Зневажливо ставлюся до осіб, які після себе залишають сміття, або вивозять його подальше від дому.	1,3
12. Що Вас стримує не робити цього?	
Брак часу	26,3
Брак коштів	15
Відсутність ініціативи з боку місцевої влади	47,5
Необізнаність в екологічних питаннях та проблемах громади	15
Вже роблю деякі дії з перелічених вище	50
Чисто, не там, де прибирають, а там, де не сміять	1,3
13. Чи сортуєте Ви сміття?	
Так	46,3
Ні, але планую	31,3
Ні, і не планую	3,7
Важко відповісти	18,7
14. Що Вам потрібно аби почати / продовжувати сортувати сміття?	
Забезпечення спеціальними контейнерами для різних видів сміття	66,3
Наладжена робота комунальних служб з вивезення сміття	67,5
Заохочення з боку органів влади	40
Інформаційні матеріали про те, як правильно сортувати сміття	25
Нічого не потрібно, не розумію для чого його сортувати	1,3
Із своїм сміттям справляюся сама	1,3
15. Що Ви зазвичай робите зі сміттям, яке утворилося під час відпочинку в лісі, біля озера/річки?	
Залишаю на місці	

Спалюю на місці	18,8
Забираю з собою і викидаю у смітник/сортую	75,5
Викидаю по дорозі додому (в кущі або ліс)	1,2
Не відпочиваю на природі	2,5
<i>16. Якщо Ви вирощуєте сільськогосподарську продукцію, то чи цікавилися Ви питаннями, з яких хімічних речовин складаються засоби «побутової хімії», хімічні добрива та як вони впливають на нас?</i>	
Так, цікавлюся хімічним складом і знаю про їх дію та вплив на екологію та на людський організм	36,6
Загалом цікавлюся, але про побочні дії знаю мало	39,4
Ні, не цікавлюся, для мене важлива лише ефективність цих засобів	12,7
Не використовую хімічні добрива та побутову хімію	2,8
Не вирощую с/г продукцію	8,5

Додаток Б

**Інтерв'ю про сучасний стан меліоративних каналів у Дубечненській
громаді – 2024 рік**

1. Початок меліоративних робіт та їх технологія

- *«Відбулось розширення річки з 10-15 до 30 м в ширину, болота просушили – на тих ділянках зараз вирощують зернові та картоплю. Торф з річки люди вивозили на свої поля».*

- *«Була дорога зроблена понад річкою (Прип'ять), раніше ніхто не міг проїхати через воду і різні зарослі, а зараз є пряме сполучення до смт. Ратна».*

- *«Звірів стало водитись більше, особливо зараз, коли заборонене мисливство».*

2. Право на володіння осушеними землями.

- *«Землі (паї) закупили ті, хто працював у колгоспі і тепер вони ними володіють та мають право на продаж».*

3. Ефект, який люди переживали в ті часи (1980-ті роки).

- *«Садки біля хат могли бути затоплені біля річки, була крипа (лодка), щоб течія в разі чого не знесла».*

- *«Розроблена система каналів - усі приєднувались у річку, в них водилась риба; зараз деякі заросли, але все ще працюють».*

- *«На осушених ділянках більше води не було, тоді повторного затоплення помічено не було».*

4. Як працює сама система.

- *«Вода у річці регулюється шлюзом, якщо вода підтоплює навколишні поля, то шлюз піднімають і вода тече в річку».*

- *«Раніше була спеціальні професія, але зараз вже ніхто не регулює, лише є відповідальний черговий».*

5. Сучасний стан меліоративних каналів.

- *«Канали не чистять і тому вони постійно заростають, води немає куди збігати, і тому відбувається підтоплення».*